

Moralno-pedagoški poizkusi in uspehi.

Pavel Flerè.

(Dalje.)

Organizirano londonsko delavstvo je podpisalo sledeči oklic, ki je bil izdan na širše kroge:

— Trdimo, da naj bi bilo za vse ustanove šolske izobrazbe vodilno prepričanje: Vkoliko morejo vreči luč na pot našega življenja. Vkoliko dajo naši volji moč, da trajno deluje za socialne ideale, vkoliko napolnjujejo srce s sveto požrtvovalnostjo za udanost na celoto? . . . Naši mali sodržavljeni rasto skoro brez vsakega razumevanja za socialne skupnosti, brez zavesti človeške odgovornosti . . . Ni čuda, da tožijo resnobni možje iz vseh taborov o narodovi apatiji, ni čuda, da najdemo pri večini delavcev tako malo smisla za organizacijo dela, zadrug in za ideale višjega družabnega reda! Mi začenjamo na napačnem koncu, če poskušamo, da napravimo od rasle može in žene za zveste društvениke, zadrugarje, nepodkupne volilce in uradnike, vestne delavce in podjetnike.

Tudi zastopniki cerkve priznavajo te argumente, ker uvidevajo, da ta konkretni „življenski pouk“ verski pouk le dopolnjuje.

Tako piše anglikanski škof Lord Hereford:

— Poleg verskega pouka bi hotel imeti mnogo več direktnega in temeljito moralčnega pouka najboljše vrste v naših šolah. Tak pouk naj se obrača na čuvstvo in domišljijo ter pogovarja konkretna razmerja življenja v hiši, pri delu in vseh državljanskih razmerah . . .

Rev Sharpe, ki je bil 40 let šolski nadzornik londonskih ljudskih šol, pravi v svojem oficialnem glasilu:

— Indirektna metoda morališkega vplivanja (življenjepisi, berila, anekdote) razširjajo sicer gotovo atmosfero plemenitega mišljenja — pa je le izpostavljena mnogim nesporazumljenjem. Dogodi se, da etična vsebina ni jasno izražena, ali pa da opravičujejo junakove čednosti v otrokovi predstavi njegove slabe strani. Jasnejše ideje o življenju je mogoče

razviti le z nekaterimi urami direktnega pogovora o najimunitnejših silah in nasprotstvih v značaju: motivi za dobro in slabo naj se analizirajo ter jasno osvetijo v svojih naravnih konsekvencah. Taka direktna poučevanja zbudijo več zanimanja kot povesti v čitankah, ki so pisane v suhi tendenci in ki jim manjka že ravno zaradi njih monotonosti v vsakdanjem ponavljanju privlačna sila za otroke . . . Mnogo ur na pr. se lahko govori o zmernosti, pri tem ko se brez ozira na verske resnice in z nemim predpogojem božje sankcije za dolžnost samozatajevanja, analizira razne vzroke, ki vodijo k pijančevanju ter razvijajo pomalem zdravo moralično silo k uporabi na vsaki stopnji izkušnje. Ravnotako bi tvorile za zrelejše deklice nekatere male ure o čistosti in nedolžnosti, če bi govorila o tem finočutna žena, izvir za jasnejše predstave gotovih življenskih pogojev in situacije, v katerih so v nevarnosti naravne meje pred izkušnjo, bi se zrušile. Kratko — ustvaritev ideala moža in žene ne sme biti prepuščena slučaju; kako more biti dana pot dolžnosti in sočutja le pod popolnoma določenimi konkretnimi pogoji — to naj se razjasni z direktnim razgovorom; izkušnje vsakdanjosti je treba označiti v njih nevidnih postopkih.

Ortodoksni metodist Sunday je dejal:

— Otrok lahko našteje izraelske kralje ali cela poglavja iz sv. pisma in neštivilne psalme ali proizvaja druge intelektualne umetnije, ki so karakteristične za zgodnjo zrelost naše dobe; naša naloga kot učitelja pa ni, da vzgajamo biblijske gimnastike, ampak da vzgojimo moralno naturo ter zbudimo duševne sile, da učimo, kar se v naših šolah neverjetno zanemarja: vodilno življensko modrost. Kaj ni brezprimerno večje vrednosti, da se navadi otrok razločevati med pravim in nepravim, ljubiti iz vsega srca lepoto značaja in plemenito nprav, izogibati se vsega podlega, kakor pa da more brez pogreška naštevati čudeže v evangeliju sv. Lukeža? . . . Vsaka ura naj poda jasno, stopnjevano razlago ene moralične resnice, kakor jo more pojmiti otroški razum, zakar naj bo osvetljena z mnogovrstnimi primeri iz realnega življenja — realnega življenja, primeri iz zgodovine in življenjepisov, iz kroga dejstev rajše kakor iz pesniškega: otroci naj spoznajo junake, ki so se borili za uresničenje idealov; če se predoči otrokom slika plemenitega moža in žene, se s tem oživotvori centralna ideja ter napravi pouk dvakrat temeljit.

Tako torej govore duhovniki — če natančneje pregledamo te vrste, bomo našli med vrstami vedno barvo dotične sekte: saj poleg verskega pouka bi hotel prvi še moralnega, in ortodoksnost diha iz liberalnih besed zadnjega. Kakor pa bi morala verski in nekonfesionalni moralni pouk voditi do istega cilja: do oplemenitve človeškega srca, tako malo bosta dosegla to skupaj, ker vedno bo učil vsak verski poleg zapovedi „Ljubi svojega bližnjega!“ razlike, ki ga ločijo od „krivovercev“ ter v svoji

„edinozveličavnosti“ pridigal nestrpnost; nekonfesionalni moralni pouk pa mora biti vedno in povsod isti le za ljudi in ne za vernike.

Moral Instruction League pa ne deluje propagandistično, ampak pred vsem tudi s pedagoškimi poskusi. Mr. J. F. Gould je obdrževal že več let svoje „etične nedeljske šole“ ter je tudi opisal svoje izkušnje v malem spisu „Etičen razredni pouk“. Najprej govori tukaj o nekaterih dolgo-veznih izvajanjih proti sistematičnemu pouku na tem polju: Vedno naj se podaja otrokom morala, kakor na pr.: „Govoril si resnico kakor mož, to ti prinese spoštovanje ljudi.“ „Ne govori nevljudno z berači.“ „Vedi se proti vsem ljudem vljudno“ itd. Ali se misli, da se bo doseglo manj, če se poda take informacije malo mirneje in temeljiteje, če se jih spravi bolj v zvezo s celotnostjo življenja, in pred vsem, če se jih podá pred več otroki, ki pri tem spoznajo svoje lastne konflikte? Kaj nima opraviti morala ravno s tovarištvom in občestvom?

Gould nujno priporoča, da se rabi pri pouku nazorna sredstva ter se vse obleče v nazorne predstave. Pravi na pr.: Tvoja dolžnost je, da tolažiš svojega bolnega tovariša — ta opomin ne bo dosti zalegel. Če pa se kaže na sliko mavrice, ki stoji nad temno pokrajino ter se pravi: ti mavrici boš enak, če dobro storiš svojemu bolnemu tovarišu, pa je vzpodbujeno oko in srce.

Že najnavadnejša predstavljalna sredstva dostikrat zadostujejo: Pojdi s kosom krede k tabli ter potegni ravno črto. „To je pot odkritosrčnega in poštenega moža.“ Potem pa naj začrta kak učenec pot lažnika in sleparja. Začrtal bo pot v cikcaku.

— Pri pripravi — pravi Gould — je najboljša metoda, da si analiziramo kak predmet, na pr. zmernost v vse pododdelke. Nekoč sem slišal učitelja, ki je govoril o tem predmetu trinajst ur. Snov se ravno dobi, če se zasleduje splošen pojem v konkretna življenska polja in pomene. Ali če se govori o otrokih in starših: učitelj si analiziraj, kaj pomenijo starši za otroke in v kako mnogih slučajih (z ubogljivostjo, pomočjo, zaupanjem, spoštovanjem, hvaležnostjo) so lahko otroci pravični napram njim. To je snovi več kot za eno uro.

Mr. Gould je priobčil pedagoško pomožno knjigo za učitelja moralnega pouka, kjer je sestavil petdeset poskusnih lekcij. Foerster pravi, da obsega po njegovem mnenju preveč anekdotske snovi, da pa jih je več, ki so prav pripravne, da pokažejo učitelju, kako se mora moralično na specialne interese otrok — ter objavlja en primer v izvlečku, kako naj najde tudi ta svoje mesto za boljše spoznavanje:

— Mala lesena koča stoji sredi smrekovega gozda v Ameriki. Vseokolo je sama samota. Naenkrat stopi izmed dreves Indijanec ter gre v kočo. Nato pa se zasliši klic in s prestrašenim obrazom pribeži mož zopet vun: „Tat je bil tu. Tat mi je ukradl posušeno divjačino.“ Kakor bi kaj

iskal, se ozre naokolu Indijanec, potem pa leti iskat tatu, ki mu je ukradel meso. Čez nekaj časa pride do belokožcev, ki so skupno hodili težko pot po gozdu.

„Ali ste,“ vpraša naglo, „videli starega belokožca s kratko puško in z njim je mal pes s kratkim repom?“

„Da, šel je po poti tam prek.“

„Falot mi je ukradel mojo divjačino.“

„Zakaj pa ga nisi takoj prijel, ko si ga videl?“

„Nisem ga videl.“

„Kako pa veš, da je mož mal?“

„Ker je zložil kamne skupaj, da je dosegel meso.“

„Kako pa veš, da je star?“

„Ker sem opazil sledove njegovih kratkih korakov v suhem gozdnem listju.“

„In da je bel kakor mi?“

„Ker je stopal navun, tega ne stori Indijanec nikdar.“

„Pa da je imel kratko puško?“

„Videl sem, da je bilo drevesno deblo, kjer je puško naslonil, ranjeno.“

„Iz česa sklepaš, da je njegov pes majhen?“

„Na njegovih majčkenih sledovih.“

„In da ima rep prirezan?“

„V prahu sem videl odtis njegovega repa tam, kjer je sedel, ko je kradel njegov gospodar meso.“

In hitel je Indijanec dalje za možem, ki ga ni nikdar videl, o katerem pa je vedel toliko podrobnosti. Opazoval je, o s t r o j e o p a z o v a l. Imajo pa le Indijanci navado, da ostro opazujejo? Mi vsi moramo. Tudi dečki in deklice? Gotovo, tudi dečki in deklice. Svet, v katerem živimo, ni kletka, kjer ostanejo stene iste, zamreženo okno isto in malo pohišstvo isto. Svet se izpreminja vsak dan, in ljudje se izpreminjajo, pa pridemo po svetu in vedno nove slike za naše oči. Leni, zanikrni ljudje se ne potrudijo, da bi kaj natančno opazovali ter si to vtisnili v spomin. Ne vidijo velikega kamna, ki jim je napeti in se nad njim izpodtaknejo; ne vidijo, da se zgrinjajo na nebu temni oblaki pa jih premoči dež; ne mislijo na to, da je danes četrtek in da bodo prodajalne kmalu zaprte pa prihajajo oddaleč nakupovat, ko so trgovci že zaprli; ne vidijo, da je mati bldea in trudna, pa ropočejo in ji napravljajo nepotrebno bol . . .

Gotovo je, da je v tí metodi mnogo, na kar se naslanja tak pouk, ki otroke zanima — ne morebiti samo zaradi Indijanca, ampak ravno tisto, kako izobražene da ima svoje čute — in ta interes je treba postaviti v službo milosrčju in varstvu s tem, da se predstavlja fino opazovanje za potrebe bližnjega kot redko in neomejene popolnosti zmožno

ostrost čuta. Da se da zato najti množino primerov iz človeškega življenja, je jasno.

Omenjena League je ustanovila še nekaj drugega, zelo koristnega: vsakih štirinajst dni je takozvani Moral-instruction-circle — javna skupščina učiteljev in vzgojiteljev, kjer prisostvujejo poizkusni lekciji na polju etiškega razgovaranja z otroci, in ko ti odidejo, pa poslušalci kritizirajo. Da se dá in kako se dá učiti morala — to naj vidijo pri teh lekcijah. Vsako kritizirajo po sledečih točkah:

Ali je bila lekcija interesantna? Ali se je poostrila moralna sodba otrok? Je učila lekcija ljubezni do pravice? So bili otroci prepričani? In končno, kakšne bi bile take lekcije v okviru šolskega učnega načrta? — Temata, ki se tu pogovarjajo, so: Mr. Spiller na pr. je govoril o „Starih ljudeh“, kjer je opisal, kako gine pri starcih spomin, bistroumnost, delazmožnost itd. Kritika je stavila vprašanje, ali je učitelj skrbel s svojim pripovedovanjem tudi za to, da se utrdi spoštovanje sive glave? Drugič zopet je govoril Mr. Quilter o „Pravičnosti“, kjer je kazal na dve vrsti pravičnosti, ki so mu jih morali opisati tudi otroci: Pravičnost, ki ima zavezane oči, ki sodi brez predsodkov, brez ozira na osebe — potem pa pravičnost, ki gleda in posluša, da je lahko temu, ki ga sodi, popolnoma pravična.

Še en primer navaja Foerster po Mr. Gouldu pod naslovom „Socialna služba“. Naj ga na kratko navedem tudi tu: Michelangelo si je poiskal veliko skalo, iz katere je hotel izklesati svojega Davida. Da to izvrši, si je najel vse polno prostih rokodelcev — tesarjev, ki so mu napravili streho, stopnice, da je prišel do zgornjega dela in tudi stroj, s katerim se je delo transportiralo. Ta veliki umotvor torej ni mogel nastati, da ne bi pomagali tudi najnižji podajalci — zopet znamenje, da je najmanjše delo nerazdružno zvezano z največjim in najvišjim ter se ga mora tudi spoštovati in častiti.

Mr. Quilter, tudi učitelj takih etičnih razredov, je pisal o vprašanju „Ali je mogoče moralo učiti?“ Najprej govori proti temu, da bi bil moralni pouk pomešan med vse predmete pa ne bi tvoril pouka zase. — Vsak psiholog — pravi — ve vendar, da je duševno delo le tedaj plodonosno, če se koncentrira vse duševne sile za gotov čas na isti predmet. Zakaj naj bi se zbiralo znanje o nravstvenem le takole o prilikah? Prej so učili pri nas Staro zgodovino in zemljepisje le o priliki pri čitanju klasikov — znanje pa je bilo popolnoma razvoženo in brez zveze; kaj mislite, da bo pri moralnem pouku s tako metodo drugače?

Še na en ugovor se ozira Quilter. Največji nasprotniki moralnega pouka poučujejo namreč moralo skoraj dannadan. Žalibog pa v najbolj neprilicnem psihološkem momentu. Zmerjajo in pridigajo moralo, ko je otrok ravno kaj zagrešil in ko nimata ne vzgojitelj ne gojenec vseh svojih

duševnih sil, ampak sta vsa razburjena, jezna ali uporna in depremirana. Tako sliši otrok o npravstvenih zakonih le, če se mu diktira v njihovem imenu kazen ali se mu napravljajo scene. Nova pedagogika se razlikuje od zastopnikov te vrste moralnega pouka le v tem, da si izbira za pogovarjanje takih življenjskih vprašanj prave psihološke momente ter ne daje le pretrganih in na gotov delikt tendenciozno se opirajočih opominov, ampak bolj neosebno opazovanje, ki se razteza na splošnost človeškega življenja.

Tudi za takozvane pridne otroke, ki ne delajo pedagogiki preglavice, so taki obširni in splošni pogovori človeških življenjskih razmer in dolžnosti, največjega pomena, ker pridejo pozneje lahko v situacije, za katere jih mladost ni pripravila. Toliko po besedah Mr. Quilterja.

Pa tudi v oficialno šolsko prakso so prišla že ta mnenja in to je bil menda povod, da so dobili že l. 1902. londonski elementarni učitelji (ljudski u.) pri skušnji sledeča vprašanja:

1. Katere so glavne zapreke za učitelja, da ne more izobraževati značaja šolarjev? Kako se lahko premagajo te ovire?

2. Imenujte nekatere primere iz prirodopisja, ki jih umevajo otroci desetih let in pokažite, katere etične momente se lahko tukaj upošteva.

3. Kako bi poučili ves razred o gotovem moralnem pojmu, na pr. prepričajte razred z dvanajstletnimi dečki, da se ne sme govoriti za sedovim hrbtom slabo o njem?

(Dalje)

Iz šolskih zakonov v Švici.

Miro Šijanec, Maribor.

(Konec.)

Tečaj za vrtnarske vajence

je vpeljan za vajence genevškega kantona. Teoretični in praktični pouk ima namen, da vajenci popolnijo znanje svoje stroke. Pouk obsega najvažnejše pojme strokovnega znanja, praktična navodila o reji sočivja, cvetlic in dreves, risanje in knjigovodstvo. — Tečaj je razdeljen na dve leti; poučuje se po pet mesecev, večinoma po zimi, a najmanj tri ure na teden. Pouk je brezplačen. Sprejemajo se dečki, ki so najmanj 14 let stari. Ti tečaji stoje pod nadzorstvom komisije, ki tudi predlaga voditelja v potrjenje; učitelji so najprej imenovani provizoričnim za eno leto preskušnje; potem se zamorejo potrditi za šest let. — Učenci dobijo certifikat, ako so se odlikovali pri delu ali preskušnji.

Tečaji za kmetijstvo

so določeni za dečke, ki se hočejo posvetiti poljedelstvu, da si nabavijo potrebno teoretično in praktično znanje za vodstvo kmetije. Pouk se začne v novembru ter traja do 15. sušca; učni načrt je razdeljen na dve leti ter obsega: poljedelstvo; drevorejo, trtorejo in kletarstvo (viticulture et la vinification); živinorejo, mlekarstvo; kmet. gospodarstvo, tozadevne postave, stavbe in vodstvo računov; risanje; cenitev in merjenje zemljišč. — Poučuje se kolikor mogoče na podlagi praktičnih razkazovanj (demonstrations). V slučaju potrebe zamore drž. svet tudi tretji letnik osnovati. Šolska komisija, prideljena odseku za javni pouk, izdela pravila, predpise in učni načrt, katere potem drž. svet potrdi. Tečajev se morejo udeležiti redni učenci in slušatelji. Kot redni učenci se sprejemajo najmanj petnajst let stari dečki, ki so dovršili drugi letnik sekundarnih šol na deželi, ali ki zamorejo dokazati istovetno znanje. Koncem študij dobijo odličaši diplom. Pouk je brezplačen za učence iz Švice; slušatelji in tujci plačajo po 2 fr. za vsako tedensko uro (kolikor ur na teden, tolikokrat 2 fr. v enem tečaju). Državni svet prevzame stroške voznine za redne učence, ki bivajo v kantonu. — Šolo nadzoruje že imenovana šolska komisija, ki tudi predlaga v potrjenje voditelja šole (pravzaprav paznika, nadzornika, fr. „surveillant“). Profesorji dobivajo 5—10 fr. za vsako lekcijo. Tudi oni se imenujejo najpoprej provizorično za eno leto preskušnje (nommés à titre d'essai), potem šele za šest let.

Občno srednješolsko učilišče „Collège“.

(Dodam določbe o upravi tega učilišča, ker je v tesni zvezi z izšolanjem učiteljev. Imena nisem prestavil, ker se pojmi ne sklada z načrtom naših gimnazij in realk. Najboljši izraz se mi zdi „občno srednješolsko učilišče“; saj imamo občne ljudske šole in vse učilišče, zakaj tedaj ne občne srednje šole? Nasprotno mi je bilo prav težko povedati pri vpisovanju v jezikovni tečaj na univerzi v Genevi, kaj da je „vadniški učitelj“. Pariteta „uboga para brez para“ bi bila najboljša.) To učilišče nastopi po petem šolskem letu osnovnih šol ter obsega: nižji oddelek ter višji oddelek ali gimnazij (une division inférieure et une division supérieure ou Gymnase). Sprejemajo se učenci javnih osnovnih šol, ako donesejo certifikat o preskušnji, podpisanim od ravnatelja. Inače morajo učenci, ki niso obiskovali javne šole, prebiti vzprejemni izpit. — Nižji oddelek obsega tri letnike. V teh se uči: francoski, latinski in nemški jezik; zemljepis in zgodovina, državna ustava; aritmetika; prvi elementi, glavne stvari iz prirodopisa in naravoslovja; risanje, lepomis, petje in telovaja. Višji oddelek obsega štiri letnike ter je razdeljen na štiri sekcije: na klasiško, realistiško, pedagoško in tehniško sekcijo. Pravilnik

določa o vsprejemu dijakov v višje razrede, kateri niso obiskovali razrede nižjega oddelka. Občni predmeti za višje razrede so: francoski jezik in slovstvo, nemški jezik in slovstvo, geografija in kozmografija; zgodovina; matematika; prirodopis in naravoslovje; elementi logike in dušeslovja; glavne stvari o navadnih pravicah in političnem gospodarstvu; risanje. — Podrobni učni načrt določa razdelitev in razvoj teh predmetov v raznih sekcijah. Posebni predmeti so: v klasiški sekciji: latinski jezik in literatura, grški jezik in literatura; v realistiški sekciji: latinščina, angleščina in knjigovodstvo. V izrednih slučajih odsek za javni pouk oprosti od latinščine. — V pedagoški sekciji so: knjigovodstvo in normalni tečaj (cours normaux; edn. cours normal; norme = pravilo, predpis, navodilo — tukaj za učno postopanje. Po postavi l. 1774. so v Avstriji šole „normalke“ imele nalogo, izšolati, izobraziti učitelje). — V tehniški sekciji: tehniško risanje, višja geometrija, matematika in knjigovodstvo. — Višji oddelek gimnazije sprejme tudi eksterniste. Redni učenci plačajo vsak tečaj (semester) 20 fr. v prvih treh razredih nižjega oddelka; v naslednjih dveh 25 fr. in v zadnjih 30 fr. — Eksternisti plačajo v vsakem tečaju po 4 fr. za tedensko uro (koliko ur v tednu, tolikokrat 4 fr. v tečaju). Šolnina se odrajta državni blagajni. Polovico šolnine od eksternistov dobi njih titul. učitelj. Ako pa suplentura traja čez 3 mesece, gre vsa šolnina državi. — Drž. svet zamore znižati šolnino za one dijake, ki obiskujejo pedagoško sekcijo ter se hočejo posvetiti učiteljskemu stanu. — Šolsko leto traja 40—42 tednov, 25—37 ur na teden. — Ravnateljstvo obeh oddelkov, nižjega in višjega, je poverjeno ravnatelju, ki pa ne poučuje. Vendar mu zamore učni odsek (département) naložiti kak posebni predmet. Nadzorstvo posameznih sekcij izvršuje dekan (doyen), toda pod višjim nadzorstvom ravnatelja. Ravnatelj in dekani tvorijo učni svet učilišča (Conseil du Collège). Vsak razred zopet vodi redni učitelj ali razrednik, kateremu je tudi izročen del pouka. Nekateri predmeti se smejo poveriti posebnim učiteljem (maîtres spéciaux). Vse plača država; ravnatelj dobiva 4300—5000 fr. in prosto stanovanje, katero pa oskrbi mestna občina. Vsak dekan ima pravico do odškodnine 200 fr. na leto. Plača drugih učnih oseb je različna ter se ravna po predmetu; a more znašati 100 do 300 fr. na leto za vsako uro na teden. — Izpričevalo zrelosti (certificat de maturité) dobe dijaki na podlagi izpita. Predpisi določijo sestav komisije, snov in pogoje izpita. Za izpit in izpričevalo se plača 10 fr.

Sekundarna in višja dekliška šola.

(Ecole secondaire et supérieure des Jeunes Filles = Höhere Töchter-schule). Ta šola nastopi po petem šolskem letu osnovnih šol ter obsega: nižji oddelek, obstoječi iz treh letnikov, in višji oddelek, obstoječi iz treh

sekcij: literarna in pedagoška sekcija, ki trajata štiri leta vsaka, ter trgovinska sekcija, ki traja 2 leti. Zadnja sekcija zamore sprejeti ime „Trgovinska šola za dekleta“, ter nima skupnih lekcij s prvima dvema. Toda drž. svet zamore tudi tretji letnik trgovinske šole osnovati, ako se potreba dokaže. Samo višji oddelek sprejema eksterniste. — Učenci ljudskih šol se sprejmejo le z izpričevalom preskušnje, če je podpisano od n a d - z o r n i k a. Učenci, ki niso obiskovali javnih ljudskih šol, imajo prestati posebno, primerno preskušnjo, kakor določajo predpisi. — P r e d m e t i nižjih (3) razredov so: francoščina, nemščina, najvažnejša snov iz občne zgodovine, narodna zgodovina (t. j. zgodovina domovine), zemljepis, aritmetika, osnovni nauki iz prirodopisa in naravoslovja, risanje, lepopis, petje, telovaja in dela z iglo (prirežavanje in šivanje). — Obvezni, občni predmeti za literarno in pedagoško skupino so: francoščina, dikcija, slovstvo, nemščina, občna zgodovina, narodna zgodovina, zemljepis, kozmografija, osnovna matematika (pl. les mathématiques élémentaires), knjigovodstvo, prirodopis in naravoslovje, glavne določbe o civilnem in trgovinskem pravu, risanje, lepopis, petje, dela z iglo (prirežavanje in izdelovanje), higijena, najpotrebnejše znanje o vzgoji in hišnem gospodarstvu in gospodinjstvu (les notions essentielles sur l'éducation et l'économie domestique et ménagère), telovaja. — Razentega je literarnemu odseku pridani pouk o klasičnem in modernem slovstvu sploh ter v angleščini; pedagoški sekciji so pridani: teoretiška aritmetika (algebra?), pedagogika, psihologija in normalski tečaji. — F a k u l t a t i v n i p o u k se nanaša na sledeče predmete: latinščino, laščino, zgodovino dušeslovja, zgodovino umetnosti, stenografijo. Drž. svet more opustiti fakultativne tečaje, ako število vpisanih ni zadostno.

Trgovinska sekcija sprejema brez preskušnje, samo da dečki z izpričevalom dokažejo obisk nižjega oddelka dotičnega učilišča (collège), obrtne šole, ali pa sekundarnih šol na deželi. Drugi dečki morajo položiti izpit iz francoščine, aritmetike, zemljepisa in nemščine. Učni načrt za trgovinsko sekcijo obsega razven risanja, ročnih del in telovaje še obvezni pouk v naslednjih predmetih: Trgovinsko aritmetiko, knjigovodstvo in vodstvo trgovinskih pisarn (bureau commercial), študije o trgovinskih izdelkih, civilno in trgovinsko pravo vobče, trgovinski zemljepis; glavne stvari iz fizike in kemije; francoski, nemški in angleški jezik, ki se poučujejo s posebnim ozirom na spise in pogovarjanje ali občevanje; lepopis in tesnopis. — Redni učenci plačajo za eden tečaj 20 fr. v nižjem, 30 fr. v višjem oddelku. — Ustanovljen je tudi fakultativni kurz za krojenje, kateri je brezplačen z dovoljenjem ravnatelja. — Drž. svet zamore znižati šolnino rednim učencem pedagoškega tečaja, ki hočejo postati učitelji trgovinskih predmetov. — Druga plačila eksternistov, učni čas, razmere učiteljskega osobja so enake gori omenjenim.

Učenci, ki zapuste prvi razred višjega oddelka literarne ali pedagoške sekcije, morejo dobiti izpričevalo sposobnosti (certificat de capacité). Izpričevalo se doseže na podlagi izpita, za katerega je postavljena posebna komisija, načrt in taksa 10 fr. Učenci pa, ki so obiskovali trgovinsko sekcijo s povoljnim uspehom, dobe diplome (d'études).

Za učenke, katerih materni jezik ni francoski, je na višji dekliški šoli osnovan poseben pouk francoščine. Učni odsek ustanovi po potrebi eden ali več razredov, kakor pač zahteva starost in napredek deklet. Pouk obsega 12—18 ur na teden, od teh je 10—12 ur posvečeno učenju francoščine. Ako bi se oglasila dekleta pod 15 let v zadostnem številu, se zamore tudi poseben razred otvoriti; v tem slučaju se število ur poveča. Učni načrt obsega: francoščino, fakultativni pouk v realijah s posebnim ozirom na izobrazbo v francoščini. Vodstvo vsakega razreda je poverjeno učiteljici, ki uči francoščino; druge predmete učijo posebni učitelji ali učiteljice. — Šolnina za eden tečaj znaša 75 fr.; toda učni odsek more znižati vsoto na 50 fr. za one osebe, ki proučujejo celi pouk (qui font des études spéciales en vue de l'enseignement). Učitelji in učiteljice dobivajo za vsako uro na teden plačo, ki je različna od 150—300 fr. ter se ravna po predmetu. Učenke razredov za tujke, ki so redno obiskovale lekcije, dobe posebne diplome.

Tečaj izjednačenja (Cours de rattachement).

Na višji dekliški šoli je osnovan tudi poseben pouk, ki ima nalogo doseči in izjednačiti študije na tem zavodu z onimi na gimnaziji. Učni načrt je razdeljen na več let in zahteva posebno latinščino in matematiko. Učenke, ki dovršijo drugi razred literarne sekcije imenovane šole in ki prebijejo popolnjevalne tečaje z dobrim uspehom, zamorejo vstopiti kot redne učenke (gojenke) v drugi razred realistiške sekcije na gimnaziji.

Učenke, ki obiskujejo popolnjevalne tečaje, se zamorejo oprostiti nekaterih predmetov literarne sekcije, ako niso neobhodno potrebni, da potem uspešno sledijo pouku realistiške sekcije na gimnaziji.

Posebna določba.

Vsak izmed treh zavodov sekundarnega pouka imenuje eno moralčno (odgovorno) osebo, ki s privoljenjem drž. sveta more sprejemati darila, ustanove (legats) z ali brez deločenega namena. Oskrb in poraba teh fondov je izročena posebni komisiji, sestoječi iz ravnatelja in dveh učnih oseb, ki se izvolijo med kolegi za eno leto.

Tečaj za vojaške novince.

Odsek za javni pouk ustanovi vsako leto s sodelovanjem vojaške oblasti p o n a v l j a l n i t e č a j, namenjen mladeničem, ki morajo prebiti izpit novincev, a ne morejo drugače ugoditi zahtevanemu znanju.

Javni tečaji.

Učni odsek zamore osnovati javne in brezplačne tečaje, bodisi v mestu ali na deželi, o znanstvenih ali literarnih, obrtnijskih ali kmetijskih predmetih. Če treba, drž. svet predlaga, da se v ta namen postavi posebna vsota v proračun.

„Če bo treba, pa z desnico . . .“

Zvonček.

Spisala Ana Pfeifer, Kapele.

Edino človek in človeško življenje in delo je po Sharrelmannu vredna snov nazornega pouka, in stvari le v toliko, kolikor so v dotiki s človekom in njegovim delom.

Vprašaj enkrat otroka, kaj delajo sedaj ljudje v vinogradu, ali kako so sadili krompir, brali grozdje; kako kaj oče delajo vsak dan v hlevu, ali kako mati pripravljajo hišo, ali kako je bilo tedaj, ko smo imeli „fureš“. Koliko življenje, koliko živahnost zbudiš s tem vprašanjem v razredu, kako se bodo razvozlali jezički, koliko zanimivih in fino opazovanih podrobnosti izveš — ako malim še nisi umoril veselja in poguma do naravnega, neprisiljenega otroškega pripovedovanja.

Ali obravnavaj z njimi živali in reči, ki so v ozki zvezi z vsakdanjim življenjem, toda ne obravnavaj jih tako, da obesiš njih sliko na steno in jih potem razkrojiš na njih dele, n. pr.: konj ima glavo, vrat, trup, štiri noge in rep — ne, temveč daj „referirati“ o teh predmetih, v kolikor so znani in važni iz življenja in opazovanja, in čudil se boš, koliko novih in zanimivih podatkov prejmeš.

Izveš, da ima konj grivo zato, da se „je oprijemljemo, kadar jahamo“, da iz žime „spletamo ketence“, da si krava včasih rog odbije in potem krvavi, da se rog rabi, kadar klobase delajo, da skozi njega meso porinejo v čreva, „ki razpočijo, če so preveč napihnjena“, da si rog tudi kosci pripašejo in vanj vtaknejo brus, in različne take zanimivosti, ob katerih lahko, ako si slučajno mestni otrok kakor jaz, usta bo'j ali manj široko odpreš.

Ali zvonček? Kakšne odnošaje ima pač on do človeškega življenja? Da ga otroci trgajo, da ga denejo v kupico, da ga prinesejo učiteljci v šolo — ubogi učiteljci, ki si včasih želi krave, da bi mogla v „denar spraviti“ vso to pisano zelenjavo, ki je nagrmadena na njeni šolski mizi; — da se izgubi nanj tupatam kaka zgodnja čebelica, ki „nam“ nabira „slad-

kega“ medu — in potem smo menda v tem oziru gotovi — ali ne? Zastonj razmišljam in grizem pero.

Zakaj se pa podajaš v tako podjetje, iz katerega ne vidiš nobenega pota?, vprašaš me morda, prijazni čitatelj. Nikakor ne misli, da iz svoje krivde in resno premišljene volje — ampak tu stoji črno na belem: Učni načrt za nazorni nauk, toliki in toliki teden: Zvonček.

Torej moram iskati poti, ki veže učni načrt z mojim pedagoškim mnenjem.

Pa zastonj jo iščem tokrat. Zakaj zvonček v šolo prinesiti, razmesariti ga, imenovati njegove dele, razložiti, kak pomen ima čebulica, šteti liste in prašnike — taka metoda nazornega pouka se mi upira. Zanimiva ni, duhovita tudi ne, torej tudi ne more biti izobraževalna. Poleg tega pa tudi znanstvena botanika ne spada v I. razred.

Pride menda kdaj čas, ko se tudi v prirodopisnem pouku ne bodo samo poučevali in demonstrovali več ali vsaj ne toliko rezultati, najdeni od drugih, ampak si bodo otroci morali ta spoznavanja pridobivati z bolj samostojnim opazovanjem, s svojim delom. Morda bo teh spoznavanj kaj manjše število, ampak zato bodo toliko globlja in toliko dragocenejša zaradi tega, ker se bodo otroci naučili delati s svojo glavo, s svojo voljo, bodisi zdaj na tem ali na onem polju, kar je v življenju najpotrebnejše, in bodo tudi drugače znali ceniti tuje delo, bodisi telesno, bodisi duševno, nego se to dandanašnji večkrat zgodi. Dva uprav klasična primera takega pridobivanja prirodopisnih „spoznavanj“ nam nudi tekoči letnik ped. časopisa „Neue Bahnen“ (izhajajočega pri Voigtländerju na Lipskem) v Sharrelmannovem sestavku „Das Aquarium“ in onem manheimskega učitelja Widmanna „Schülerarbeiten der Oberstufe einer Hilfsklasse, hervorgegangen aus der Beobachtung und Betätigung in Naturkunde“. V prvem poroču Sharrelmann v svojem živahnem in zanimivem načinu, kako je v skupnem delu s svojimi učenci sestavil akvarij, ki odgovarja glede rastlinstva in živalstva razmeram v domačem ribniku, kako so ob njem cele dolge mesece opazovali življenje teh živali in rastlin in zapisavali rezultate, potem pa te rezultate primerjali s podatki, ki jih nudijo prirodoslovci v dotičnih vprašanjih, in ki so šele tem potom pridobili pravo važnost in zanimanje, in sklepa z besedami: „Was ist mehr wert, die Vollständigkeit des Systems oder die erwachte, selbstständige Wege gehende Arbeitslust?“ — Iz drugega spisa razvidimo, kako so si slabonadarjeni učenci pomožnega razreda v Mannheimu pridelali vse podatke o življenju sviloprejca, izdelovanju svile in kar še spada sem.

Toda nazaj k zvončku. Na naši stopnji imamo še nazorni pouk, ne prirodopis.

Zastonj premišljam, kako bi ga obravnavala. Samo to vem, da ga ne bom razmesarjala in da tudi težkih in po mojem mnenju nepotrebnih tehničnih izrazov ne bom podajala. Pred očmi so mi Gansbergove besede o nazornem nauku: „Jedes Kind bringt einen Fond von Beobachtungen mit sich. Und wenn dieser selbsterworbene Vorstellungsbestand noch so klein ist, wir müssen ihn zum Schulstoff machen, denn er ist des Kindes wertvollster geistiger Besitz. Nicht wollen wir noch ein Paar Materien zu der Bürde, die bereits dem Kinde auf den Schultern liegt, hinaufwerfen und seinen inneren Besitz durch mechanisches Addieren neuer Elemente vergrößern — lieber wollen wir ihm Freude über das bereits Erworbene verschaffen, indem wir ihm Gelegenheit geben, all das in gefühlvoller Seligkeit auszukramen, was es sich im Hause und auf der Straße bereits aufgesammelt hat. Daß die Jugend beobachten wolle — das muß die Hauptsorge unseres Anschauungsunterrichtes sein.“ (Gansberg, Schaffensfreude.)

Iz moje preparacije danes noče biti nič, če še tako grizem pero. Zato ga naposled odložim z mislijo — to ti bodi, dragi čitatelj, tajno, zaupano: Začnem pač „na korajžo“, morda mi moji „mali“ pokažejo kako pot, po kateri se da hoditi. Iz nastopne slike (ki si nikakor in v nobenem oziru ne usoja biti vzorna, kar je pri predmetu, ki ni po našem srcu, itak večinoma izključeno) lahko razvidiš, kako so mi pomagali moji pridni „mali“ in kako sem si pomagala sama.

I. l e k c i j a.

Tukaj na mizi imam cvetice, ki ste mi jih prinesli. Katere cvetice pa sedaj cveto?

Pukice (tukajšnje poznamenovanje za zvončke), zvončki (za norice), podleski. Pri nas v hosti je vse „plavo“ od podleskov! Frajljice (pljučnik) tudi cveto. Jaz sem pa včeraj že našel „soldatke“ (petelinčke, Hundszahn). Meni so pa mama rekli, ko sem bila še majhna, da so resnični „soldati“ v hosti, pa sem se jih tako bala, da se nisem upala v hosto iti. Trobentice cveto, pri nas na josi jih je vse rumeno.

Jaz: Mi imamo vsi cvetice radi; zakaj pa?

Ker so tako lepe. Tako lepo jih je v kupici imeti, jaz imam na oknu tri polne kupice. Jaz sem pa pukico s korenino vred „izpuknil“, pa sem jo na vrtu vsadil, zdaj pa tam rase.

Jaz: Tudi zato smo cvetic veseli, ker vemo, da bo zdaj kmalu pomlad. (Medklic: Takrat bomo bos hodili!) Kateri mesec imamo sedaj? Februar. Prihodnji mesec bo marc. Kadar bomo pisali 21., tedaj se začne pomlad.

Kdo pa ima še cvetice rad? Ali ste že videli, kdo rad k njim hodi?

Čebele, da med iz njih pijejo. Pri nas imamo toliko čebel, pa že letajo. Jaz sem pa videl v gaju toliko čebel, ki so letale na zvončke.

Jaz: Kaj mislite, zakaj je pa Bog ustvaril cvetice?

Da smo jih veseli. Pa tudi zato, da čebele lahko med nabirajo.

Zdaj mi pa nekaj o pukici povejte.

Pukica ima bele „perinke“, tri dolge, pa neke krajše. Pecelj ima.

Jaz: Ta pecelj se imenuje betva. Znotraj je rumena. Jaz sem jopuk-iznil, pa je imela spodaj belo bunkico, tako kakor čebula, samo bolj majhna je. (Medklic: Podlessek ima tudi tako bunkico. Spodaj so pa korenine.) Jaz sem pa našel tako pukico, ki je imela dva cveta. Jaz pa imam tak zvonček. Učenec ga prinese.

Zdaj pa vzemite tablice in mi o naših prvih cveticah kaj zapišite!

Tu sledn nekateri teh izvirnih spisov naših „najmlajših“ slovenskih pisateljev v pristni ortografiji (velikih začetnic še ne poznamo):

1. jasem brala cve tice pasem djala vokno pa sose po šo ši le.

2. jas sem že zvonč kebral in trobentice in pot leske in pukice in sol date ne pomlat jih gremo brat.

3. cvetice imamo zato radi kilepo dišijo jas kosem prvič cvetic pri nesla damo pa so mati rekli dagdote kodiši.

4. trobetice piska kojonajdemo smo veseli po temjos probamo če piska čenepiska jo proč vržemo padrugo vzamemo.

5. cvetica rada živi cvetice je greh preveč trgati cvetic.

Spisi se na glas preberejo.

Ob zadnjem spisu vprašam: Kdo ti je pa to povedal? Moja mama so rekli, pa so rekli, da nas bodo na sodnji dan vse tiste cvetice zatožile, ki smo jih utrjali in proč zagnali. Cvetic ne smemo kvariti! Tudi ptičjih jajc ne smemo kvariti, oglasi se nekdo drugi. Tudi živali ne! Na sodnji dan nas bodo tudi tiste živali zatožile, ki smo jim kvar delali, izvaja nekdo.

Nisem pritrdila temu, pa tudi ne ugovarjala. Ako jim ta ljubezniva otroška vera pripomore k pieteti do božjih stvari, rastlin in živali, naj jo imajo, dokler jim je ne vzame čas — čemu bi jim jo jaz jemala.

II. l e k c i j a.

Zvonček živi.

Mica T. nam je včeraj napisala, da cvetice živijo. Ali je to res?

Vsi: Res. Jaz: Zakaj? Zdaj se majejo glave, dvomi se oglašajo: Saj menda ne. Jaz: Kaj pa ti misliš. Mica T.? Da živijo. Pa zakaj to misliš? Ker so mama rekli, da živijo.

Jaz: Mi živimo, kajne. Zakaj?

Nekdo se oglasi: Ker imamo dušo. Občno mnenje: Cvetica nima duše, torej ne živi!

Jaz: Kaj pa delamo, ker živimo?

Gibljemo se, stojimo, dišemo, jemo. Ko bi ne jedli, pa bi ne mogli živeti.

Jaz: Rasemo tudi.

Učenci: Cvetice tudi rasejo! Hrast tudi! Bukva, breza, jelša tudi, pa trava. Vse, kar rase zunaj v gozdu, na polju in na vrtu, je rastlina. To besedo si bomo zapomnili. Mačka tudi rase, zajec tudi. Moj „rekelc“ je tudi zrasel. Jaz: Kako pa to misliš? Učenec: Saj ste zadnjič rekli, da pavola rase, potem se pa utrga, pa sprede, pa stke, pa je blago iz nje, pa nam krojač obleko sešije.

Jaz: Mi jemo. Ali rastline tudi jedo?

Ne!

Jaz: Mi pa tudi pijemo.

Otroci: Rastline tudi pijejo! Če jih ne zalivamo, se posušijo. Jaz sem zvončke nabrala, pa sem jih dala v kupico, pa so toliko vode popili, kmalu je polovico vode zmanjkalo.

Jaz: Kako pa mi pijemo?

Z usti.

Jaz: Cvetice pa nimajo ust, kako neki pijejo?

S koreninami!

Vidite, sedaj vemo, zakaj imajo cvetice korenine. — Mi tudi dihamo. Kaj pa moramo imeti, da lahko dihamo?

Zrak. V hiši notri ni dober zrak, zunaj pa je tako dober!

Da, zunaj je dober zrak, ker solnce sije. Kako lahko in veselo dišemo, kadar nam sije. Kam pa postavimo cvetice, ki jih imamo v loncih?

Na okno, da imajo več zraka, pa da so na solncu. Če niso na solncu, pa bolj hitro rasejo, oglasi se nekdo. Pa se ne rozcvetejo, če ni solnca, oglasi se nekdo drugi; naši „fajgeljčki“ so se na solncu tako lepo razcveli, tako lepo „žuti“ (žolti) so bili, pa tako so lepo dišali! Pri as na ledini je bilo pa vse polno zvončkov, pa vsi so bili še zaprti. Ko je pa solnce prav toplo posijalo, pa so se vsi odprli, tako lepo je bilo videti!

Kako pa sedaj mislite, ali cvetice živijo ali ne?

Vsi enoglasno in živahno: Živijo!

Jaz: Ker cvetice živijo, moramo imeti tudi usmiljenje z njimi. Mica T. nam je zapisala in povedala, da je greh jih preveč utrpati in potem proč metati.

Mali sklepajo: Če jih utrhamo ali porežemo, tedaj jih boli, saj nas tudi boli, če nam kdo kaj stori! Mačko tudi boli, če ji kdo rep odreže! Meni je Š.-jev Franc rekel, naj našemu mačku rep odstrižem, pa nisem hotel!

To je nekaj razburljivega. V hipu je vsa pozornost malih duhov koncentrirana v mačjih repih in zanimive povesti o tem predmetu se vsipajo s tako živahnostjo, da mi ne preostaja drugega, nego počakati trenutka, ko se mi posreči povzeti zopet besedo in spraviti voz v prejšnji tir.

Po tej srečno prestani težkoči moji mali, pozabivši na mačje repe, nadaljujejo: Cvetice se tudi jokajo, če jih boli. Kadar trsje režejo, se tako joče, tako iz njega teče, da je vse mokro. Ja, moja mati so ga včeraj rezali, pa so pravili, da se je tako jokalo, da ga kar prijeti ni smel! Seveda, saj bi se mi tudi jokali, jaz bi se tudi jokal, ko bi mi kdo nogo odrezal!

Ti čista otroška vera, ti ljubeznivi otroški raj, da bi kruta roka ne posegla vanj, da bi še dolgo poganjal svoje nežne cvetove in da bi ti jih slana ne umorila, preden ne obrode sadu.

III. l e k c i j a.

Danes ste mi prinesli s koreninami nekaj cvetic, ki jih vi imenujete pukice, ki se pa lepo slovensko imenujejo zvončki. To, kar vi imenujete zvonček, je pa norica.

Tu bodi mimogrede omenjeno, da izpočetka sprejemam vse domače in tudi nepravilne izraze in oblike brez vsake kritike. Šele kadar smo se do dobra razumeli, kadar nam je „korajža“ dovolj zrasla, tedaj primem v roke ostri nož kritike in previdno porežem izrodke na našem mladem jeziku, previdno, kakor obreže spomladi vrtnar mlada drevesca. Previdno da se mlado drevesce ne posuši, previdno, da jim ne vzamem komaj zbujenega veselja do pogumnega in prirodnega pripovedovanja.

Povejte mi zdaj še enkrat, kaj veste o zvončku in kaj ste na njem že videli!

Zvonček ima čebulico, pod čebulico so pa še korenine. Ko bi mi čebulico odrezali, pa bi se posušil. Najprej je samo čebulica, potlej pa iz nje zvonček zleze. Jaz sem videl davi, ko sem šel v šolo, tak zvonček, ki se še ni razcvetel, samo zeleno „perinje“ se je videlo, pa se je še čisto skup držalo.

Jaz: Kaj se bo pa potem zgodilo?

Zeleno perje se bo odprlo, pa pecelj bo vun prilezel.

Kako smo zadnjič imenovali pecelj?

Betvo, betvico. — Jaz sem pa videla, da cvet najprej pokonci stoji, potem se šele dol obesi. Pa v listek je zavit najprvo. Cvet je v sredi notri tak, kakor kupica, znotraj v kupici je pa rumeno. Jaz sem pa bil v gaju in sem videl, kako so čebele po zvončkih letale, potlej so pa med domov nesle. Jaz sem pa videla, da je zvonček odcvel, pa so „per-

nike“ odpadle in samo tista bunkica je ostala, kjer je seme notri, pa se je kar sama odprla pa se je seme okolo razteplo. Iz semena pa spet drugi zvončki zrastejo.

To so bila prav zanimiva opazovanja, in podrobnejša nego sem bila pričakovala.

Nazadnje smo narisali zvonček s čebulico vred.

Metači in brizgarji med živalmi.

Jan. Koprivnik.

(Dalje.)

Govnači so velike, drzne in močne ptice plovke iz skupine dolgorilcev, ki galebe in čigre (tudi plovcidolgokrilci) včasih tako dolgo nadlegujejo in preganjajo, da požrte ribe izbljujejo in izmečejo, govnači pa jih vlove — navadno že v zraku — in pogoltnejo.

Strupena kača, kakor so gad, modras, rogatka, naočarka, klopotača i. dr. brizgne iz svojih dveh strupnic (priušesnih slinavk) oljnatega, po barvi žoltkastega strupa v rani, ki jih je prizadela žrtvi z zakrivljenima, žlebatima ali votlima zoboma strupnikoma ter zastrupi kri. Strupilo v strupeni tekočini je toksalbumin, podoben toksinu, ki ga izločajo bakterije.

Belouška te zmoči s tekočim smrdivom iz smradnic, ako si jo vzel v roko, rujava žaba rosница ali tomažek pa z jedko vodo iz črevesa.

Riba lokostrelka (*Texodes jaculator*) je 15 do 20 cm dolga in živi v Indiškem morju ob obalih Vzhodne Indije in Polinezije. Ribe brizgajo vodo na povodne rastline, ki gledajo iz vode in na vejice, viseče nad vodno gladino, da bi žuželke, ki sede na povodnih rastlinah in na vejicah, „postrelale“ v vodo. Včasih plavajo v dolgih vrstah, druga za drugo na lov. Za „streljanje“ imajo lokostrelke v grlu posebne mišice, katere žival stisne, kadar hoče ustreliti.

Hrošči brzci imajo smradnice, iz katerih precej daleč švrkajo oljnato smrdivo proti sovražniku; tudi med brzce spadajoči pokar (*Brachinus crepitans*), ki živi družabno pod kamenjem, brizga, če je prestrašen, iz smradnic izhlapljivo smrdivo, ki se v zraku s praskajočim šumom razprši.

Travnica (*Meloe*), polonice ali božjivoleki, metulji ovniči spuste na mehkih sklepih iz sebe neki oljnat smrdeč sok, če slutijo nevarnost.

Metulji podnevniki dajo navadno, ko so zapustili bubni ovojek, iz sebe kapljo rdečega soka.

Gosenice borovega vešca brizgajo na najezdnike, ki jih hočejo napasti in polagati jajčeca v nje, napol prebavljeno, gostotekočo hrano.

Samice nekaterih zoljev (zolji so muhe) izšvrkajo in izmečejo, po zraku leteč, ličinke, iz valilne mošnjice v jajčevodniku določenim prežvekovalkam v nosnice, kjer potem ličinke živijo in se razvijajo, ali pa dalje v glavo bredejo. Poznamo ovčjega zolja, katerega ličinke žive v nosnicah, v čeljustni in čelni duplini ovce in povzročijo pri živalih nepravo vrtoglavico; tri jelenove zolje, ličinke se nahajajo v nosnicah in žrelu jelena, srninega zolja, ličinke so v žrelu srne, zolja severnega jelena, ličinke žive v žrelu te živali.

Komarji (samice) prebodejo s sesalnimi bodalkami kožo in brizgnejo v rano slin, da zredčijo kri; rana od jedkih slin oteče.

Enako delajo po postavi in življenju komarjem podobni moskiti, ki so posebno v toplih in v vročih, pa tudi v mrzlih krajih znani. Te mušice so onim krajem, kakor poroča Erjavec, neizrečna nadloga, zaradi njih ljudje po nekaterih krajih ne morejo prebivati. Zvečer se navadno vzdignejo iz grezi in blata blizu velikih rek in močvirij ter v neverjetni množici padejo na ljudi in živali. Od njihovega vbada vname se koža in večkrat se pokažejo še druge kužne bolezni. Človek je po telesu poln priščev, kakor da bi bil šiban, a tem krvolokom se človek ne ubrani niti s tenčico niti s kadilom niti z dišečimi mazili. Zamorci se po nekaterih krajih pred moskiti zakopljejo v blato. Potovalca po Afriki se zavijeta zvečer, da bi se ubranila moskitov, v svoje plede. Enemu postane vroče, zato odgrne pled in pogleda v temno noč. Ko vidi frčeti po zraku kresnice, pravi tovarišu: „Lej, lej, zdaj še pa iščejo zlodeji naju s svetilkami.“

V to skupino muh spada tudi banatski ali golumbaški komar, ki je po zunanji postavi podoben mali hišni muhi, barve pa je modropepelnate. Ta mala mušica se prikaže včasih v velikih gostih rojih ob spodnji Donavi v banatski krajini in sosednji Srbiji. Takrat zapuste črede po naravnem nagonu pašnike in beže v vasi in hleve. Komarji poiščejo na živinčetu mehke gole in nežne dele, vsedejo se okolo oči, na gobec, v nosnice in zlazijo celo v ušesa, v golt in v sapnik. Vsak vbod tega komarja povzroči pekoč srbež in trd boleč otok, ki čez osem ali deset dni splahne. Mnogo vbodov živino umori in vsako leto pogine veliko število konj, goved in prascev od tega komarja. Leta 1783. je poginilo 52 konj, 131 goved in 316 ovac. Dogodilo se je že tudi, da so komarji majhne otroke pod milim nebom umorili. Ljudstvo pripoveduje, da pridejo komarji iz neke podzemeljske votline pri vasi Golubaš v Srbiji, kjer je sv. Jurij ubil zmaja. Prebivalci umivajo živino s tobačno vodo, da bi jo ogrenili in osmradili nevarnim škodljivcem. (Erjavec, Leunis.)

Izkoplji v velik mravljinek rujava mravlje, ki naredi v iglovnih gozdih iz igel in druge drobne suhljadi po meter visoke kupe, jamo in drži v jamo golo roko. Za nekaj časa bo roka rosna; razdražene mravlje so jo poškrpile s strupom, ki ga imajo v strupnem mehurčku in ki ga brizgajo na sovražnika po več decimetrov daleč.

Bučele, čmrlji, ose, sršeni in drugi kožokrilci pa brizgnejo strup v rano, ki so jo naredile z želom, istotako ščipalci, pajki in stonogi, samo da piknejo pajki s čeljustmi, stonogi pa z nogočeljjustjo.

Stenice imajo v prsih smradnico, ki se odpira med zadnjimi nogami. Če zapazijo sovražnika, švrknejo kapljico smrdiva iz smradnice in grdo osmradijo zrak.

(Konec prih.)

Uvod v jožefinsko šolstvo.

Dr. Iv. Lah.

(Dalje in konec.)

Na protest generalnega vikarja je dala avstrtjska vlada zagotovilo, da priznava cerkvi popolno oblast v šoli, kar se tiče „spiritualia“ in da ne bodo okrajni glavarji ničesar ukrenili brez sporazumljenja z župniki, „kar se pa tiče učiteljev in pouka mladine v čitanju in pisanju in lepem vedenju samem na sebi, je pa ta stvar brezdvojno izključno izročena oskrbi posvetne gosposke.“ Tako stališče je zavzela vlada že leta 1852. Zato je poizvedovala po šolskih razmerah.¹

Profesor Apih je zbral v svojem spisu nekaj odgovorov raznih župnikov; ti so značilni za dobo. Župnik v Grižah je mnenja, da bi se kmetje uprli, če bi znali čitati; mariborski župnik pravi, da bi bila več ko ena šola škodljiva; za viničarje je dovolj, da se nauče vinoreje, da si morejo pozneje služiti kruh in skrbeti za svoje starše. Šentjurski župnik (ob Ščavnici) je za šolo, opozarja pa na nevarnost, da bi iz ogrsko slovenskih krajev prodrlo k nam krivoverstvo. Župnik na Hajdini se boji, da pride kak luteranski ali drugi krivoverski predikant s svojimi prokletimi nauki; dokler kmet ne zna čitati, mu bodo zaman vrivali krivoverske knjige.²

¹ Glej Apih o. c. 257.

² Gl. Apih str. 258. Ta strah pred krivoverstvom je značilen. Še 200 let po reformaciji se je bilo treba bati protestantskih knjig, ki so bile večinoma sežgane. Iz tega se vidi, kako malo so bile razširjene katoliške slovenske knjige. Razumljiv je tudi ton tedanjih pridig. In naravna je sodba ljubljanskega svetovalca Hoffmanna: Glede vedenja se pa človek na kmetih čestokrat komaj razlikuje od živine (gl. Apih o. c. str. 267).

Bili so tudi drugi pomisleki. V Pilštajnu trdi župnik, da ne dobiš otrok v šolo, tudi če bi jih učil brezplačno (str. 264). Celjski okrajni glavar pride do zaključka, da kmetom sploh ni treba šol. Podobni pomisleki so prihajali iz vse države. Toda resna volja avstrijskega absolutizma jih je premagala. Država je potrebovala šolo zase. Takoj v začetku je zmotila vlado pri njeni reorganizaciji šolstva sedemletna vojna — toda po vojni se je začelo tem odločnejše delo. Ali ni bila vojna pri tem učiteljica vlade! V Evropi lahko opazamo, da se po vojnah začne po državah novo organizacijsko delo in da se izkuša s šolo nadomestiti, kar je vzela vojna. (Prim. čas po tridesetletni vojni, čas po sedemletni vojni, čas po letu 1866.) Za reorganizacijo šolstva so bili torej deloma zunanji vzroki, konkurenca držav, napredek v znanostih in vedah, potreba novih državnih dohodkov, ki jih je množilo večje blagostanje ljudstva, dobri zgledi iz raznih šol, pozivi na vlado itd. Toda bili so tudi notranji vzroki, utemeljeni v mišljenju dobe, v duhu časa, v nazorih družbe. Nahajamo se v dobi prosvitljenega absolutizma. Prosvitljeni absolutizem je bil naravna posledica tedanjega razvoja. Absolutizem se je utrdil po verskih bojih (*cuius regio, illius religio*) in se je postavil na podlago aristokratizma, kakor ga je določal *macchiavellizem*. Oseba vladarjeva je bila suprema *lex*, najvišja moč, samovoljna in neodvisna. Služi ji plemstvo, podaniki in vsa država. (*L' état c' est moi.*)¹

Temu absolutizmu je morala služiti tudi cerkev, dasi je cerkev po svoji zgodovini stala na stališču, da morajo države služiti nji. Država je imela svojo organizacijo in cerkev je imela svojo organizacijo; organizaciji se nista krili. Plemstvo je služilo vladarju in je pritiskalo na nižji stan; posebno ko je potrebovalo več in več sredstev. Več sredstev pa bi bilo mogoče dobiti le tam, kjer je več dohodkov, zato je bila naravna filozofija prosvitljenega absolutizma: Kmetu je treba šole, da bo mogel boljše z delom in denarjem služiti državi. Zato so vsi šolski načrti te dobe praktičnega značaja.

Konkurenca med obema silama, med cerkvijo in državo, je kmalu pokazala pomen šole. Prosvitljeni absolutizem, ki je rabil za svoj sijaj mnogo denarja, je potreboval svoje državljane-podanike zase. Mnogo denarja je pa šlo v cerkvene roke; to pa zato, ker je bila vsa vzgoja cerkvena, verska, namenjena cerkvi, ne pa državi; bilo je torej treba misliti na to, da se vzgaja ljudstvo za državo. Vsled velike cerkvene moči, ki je porabila zase mnogo ljudskega denarja, država pogosto ni mogla izvršiti onih reform, ki jih je hotela, da bi sama zagospodovala. Z neukimi ljudmi je bilo težko misliti na koristne reforme, posebno, ko je mogla cerkev, dokler je sama imela šolo, te reforme, ako so bile v ko-

¹ Gl. Drtina: Miselni razvoj evropskega ljudstva.

rist državi in nji na škodo, ovirati. To se je pokazalo pozneje pri jože-finskih reformah. Zato je država potrebovala svojih šol. Vzroki, ki so bili torej utemeljeni v notranjih državnih razmerah. Šola je bila gospo-darska zahteva.

Prosvetljeni absolutizem pa je imel tudi svojo filozofijo. Verjel je v vsegamogočnost človeškega razuma, v uspeh reda in metode, v silo vzgoje in prosvete. Francoski enciklopedisti in nemški racionalisti so imeli svojo besedo. Vsi nemški misleci te dobe so izhajali iz Wolffa in so se naslanjali na njegove „Vernünftige Gedanken“. Razum (Vernunft) je imel zavladati v svetu, saj je človek razumno bitje. Po pravih pravilih, po pravi vzgoji mora to razumno bitje vse doseči. Treba je le prosvete (Aufklärung). Friderik Veliki je rekel: Meine Hauptbeschäftigung besteht darin, daß ich die Vorurteile bekämpfe und die Köpfe aufkläre.¹ To je imel biti torej program nove vzgoje. Francoski enciklopedisti in nemški racionalisti so izhajali skupno iz praktične angleške filozofije, ki je s svojega empiričnega stališča iskala nova pota misli, dela in vzgoje. Že Bacon je v svoji „Novi Atlantidi“ pokazal smer in uspeh nove vzgoje. Še večji vpliv pa je imel na Evropo Locke (1632—1704), ki je že v svojih „Mislih o vzgoji“ (1693) podal nove nazore o pravi vzgoji.² Po Lockeju je človeška duša spočetka kakor prazna plošča („Tabula rasa“) torej vse odvisno od tega, kaj na njo napišemo. Zato je „najvažnejše, kakih navad se otroci nauče“, ker človek dela in živi po navadah. Taki nazori so torej naravno nosili s seboj vero v vsegamogočnost vzgoje.

To veliko vero vidimo v celem stoletju, ki je ravno vsled tega polno različnih vzgojnih planov in projektov. Vlade so same iskale, kateri plan bi bil najboljši. Iz Lockejevih nazorov je postal v rokah praktičnega Fran-coza: človek — stroj. (J. O. de la Mettrie [1709—1751]: L'homme machine l. 1748.) Ta stroj je torej poraben; ako se prav uredi, postane po-raben član velikega stroja države.

Ne pozabimo pa še dveh gesel, ki se oglašata v tej dobi: humani-teta in ravnopravnost. Cerkev sama je začela svoje delo iz usmiljenja (oziroma: to so bili večinoma posamezni duhovniki) posebno med nižjimi sloji (janzenizem, pietizem). Racionalistična filozofija pa je zahtevala isto zato, ker je vsak človek razumno bitje in je torej človek enak človeku. Humaniteta zahteva, da se da tudi nižjim vrstam razumne vzgoje, ravnopravnost, da se jim da pravica pri uživanju kulture. (Zato vidimo v tej

¹ Citat po Kadnerju: Dej. paed. II. 449.

² V Franciji stoji na njegovem stališču Crousaz (Traité de l'éducation des enfants. 1722 l.). Rollin, Helvetius (in z njim vsi enciklopedisti) in deloma celo Rousseau. V Rusiji je sprejela njegove nazore sama carica Katarina II. v svoje in-strukcije o vzgoji carskih otrok*, v Nemčiji so se jih držali Sulzer, Krüger (Ge-danken von der Erziehngg der Kinder 1752 l.) Gl. Kadner II. 302.

dobi prve sirotišnice, skrb za uboge in zapuščene otroke in odtod skrb za splošno izobrazbo.)

Filozofija te dobe ni bila književna filozofija, ampak življenjska, ni bila samo v knjigah, ampak se je uveljavljala v življenju, da, vera v njeno resničnost je bila tako velika, da je nadomestovala cerkveno vero. In kar je glavno: segala je do najvišjih dvorov. Saj so si vsi vladarji (Friderik Veliki, Katarina II.) dopisovali s filozofi (Voltaire, Diderot), občevali z njimi in jih celo vabili na svoje dvore; torej so odobraval njihove nazore in so izkušali po njih vladati.

Avstrijski dvor sicer ni gostil nobenega teh mislecev, toda ker so nazori postali moda, jih je počasi sprejel in vlada je po zgledu drugih mislila na reforme.

Šolska reforma je bila torej globoko utemeljena v razmerah in dogodkih, v mislih in nazorih časa. Razumna državna previdnost je zahtevala državno šolo, ker je prišlo spoznanje, da je ljudstvo temelj države, ki bo tem lažje in bolje služilo državni sili, čimbolj bo izšolano in izobraženo, država pa je potrebovala dobre sile proti zunanjemu in notranjemu sovražniku.¹ Zahtevala pa je državno šolo tudi razumna filozofija, ker je človek razumno bitje, ki mu je treba odpreti s čitanjem in pisanjem pogled v nove čase, da ne bo veroval starih stvari, ampak da bo prosvetljen in razumen. Vzgoja je vsegamogočna in naredi iz ljudi kar hoče; torej napravi iz njega lahko tudi dobrega državljana. Zatorej naj šola služi državi.

Namen človekov je sreča. Sreča pa je v kulturi, prosveti. Torej je treba šole, prosvete, kulture.² Tako je filozofiralo prosvitljeno stoletje.

¹ Celjski okrožni urad je menil, da bi s šolo „kmet bolje služil državi in vojaštvu.“ — Škof Brigido je pisal: „... potlej bodo tudi lažje uvidevali dolžnost pravega državljana in bodo več koristili državi in v istini deležni one sreče, do katere je najmilostlivejša mati dežele (cesarica) otvorila toliko potov.“ — „Šola je potrebna rokodelcu in vojaku,“ slišimo na drugem mestu. (Gl. Apih o. c. 265.)

² Torres, „največji častilec svobodnih zakonov“, piše dne 27. prosinca 1777. iz Gorice: Pri tem narodu, kjer ni zmožnega meščana, da bi obiskoval šolo in sodil o nji, in kjer je celi magistrat nesposoben za šolstvo, zagotovi samo sila tisti uspeh, katerega obrodi v drugih srečnejših deželah poštenost in uverjenje, da je to narodu v korist. Človeka je treba prisiliti, da postane srečen! (Gl. Apih o. c. str. 299) Te besede so značilne. Šola v Mitrovici, ki izhaja iz dobe Marije Terezije, nosi še danes napis:

Komm ohne Scheu herein, Jugend!
Lass dich belehren,
Hier lernst du Gott und Kaiser ehren
und gut und glücklich sein.

Ta napis izraža cel nazor prosvetljenega absolutizma, ki je hotel vzgojiti dobre in srečne državljanje. Videli bomo pozneje, da je bilo treba odločnega nastopa in da je država morala siliti ljudi, da bi bili dobri in srečni.

Književno poročilo.

O c e n e.

Spisi Mišjakovega Julčka. III. zv. — Založilo „Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani; cena 1'50 K.

Mišjakov Julček že dolgo časa ni neznanec v našem mladinskem slovstvu, in če ga štejem k najboljšim, prav gotovo ne delam nikomur krivice. K najboljšim — zlasti s to novo knjižico. — Naj pogovorim nekatere posameznosti; knjižica obsega štiri delca. Prva povest „Uganila sta, res je bilo drugače!“ pripoveduje novomeška prababica, ki je že v II. zv. obljubila nadaljevanje. Dva pijančka, izgubljeni propalici se menita. In ta Boštjanček in Grogeljček se menita veliko in prav tako nelogično, kakor se to pijančkoma spodobi, ki bi se dvignila rada in se tudi res dvigata, pa ju drži na grešni zemlji, njunem svetu v krčmi pri Janezu preljubo žganje in frakeljček. Da sta taka, kakor ju je pisatelj narisal, jima prav nič ne zamerimo, ju nič ne sodimo in ne obsojamo — sama sta se pokorila, hudo pokorila, in grozen je bil konfin, ki sta si ga postavila sama. Tale konfin je po mojem mnenju boljši, veliko boljši kaži-pot na pot treznosti in zmernosti kakor je tista pridiga na str. 20. in tista reklama. Če bi izšla povestica v listu, ki propagira antialkoholno gibanje, bi jo navdušeni urednik morebiti še sam apostrofirjal s to pridigo, pisatelju mladinske knjige samemu je ne bi bilo trebalo. — Brez pridige je opravila druga črtica „K o č a r j e v P e t e r“ in ta je tako ljub, pa se čita tako mirno in gladko. Tu je opravilo srce brez nauka. — Škoda, da se ne more trditi tega tudi o tretji zgodbi „I n v e n d a r g a j e i z m o d r i l o !“, kjer si mora otrok še vedno zlomiti nogo, da pride do spoznanja. Kaj mora biti vedno brutalnejše sredstvo za vplivanje na nežno otroško dušo, da se navadi ubogati? Dejal bi, da ne! — „J o z v e L a j n a r“ pa je tako lepa figura, tako pristna in naravna, tako brez vsake prisiljenosti, da mu je celo odveč spremnica v javnost na str. 97., češ: „Pisatelji si ustvarjajo norce v marsikateri povesti, in ko bi poznali norca-velikana Jozveta Lajnarja, stavim, da bi ga bili uvedli že zdavno v njih (menda „svoje“) kraljestvo.“

Toliko bi rekel po vesti in resnici! Vendar pa je še nekaj, kar moram pribiti. Slapšáku se je večkrat očitalo, da je rad predolg, da piše tudi táko, kar bi lahko odpadlo. Če se mu je očitalo to prej, se mu pri tem zvezku ne sme; tu je slog in jezik lep, gladek, na nekaterih mestih me spominja prav živo na jedrnatega narodnega stilista Trdino. Nevem, če se je učil Mišjakov Julček pri njem, a da se je učil govornice in govornega sloga v narodu, to se mu pozna — samo gostobesednih pripovedovalcev med ljudstvom naj so izogiblje. Njemu so namreč nevarni!

Knjižica pa je celotno taka: Čestitam na nji pisatelju, čestitam založništvu in jo privoščim slovenski mladini! Našla pa bo pot tudi v ljudske knjižnice in tudi tam bodo radi segali po nji.

Založništvu: 16 slik je opremilo knjižico in od teh šest domačega izdelka (Gaspari, H. Smrekar, Erbežnik, Fr. Rojec) in dve po fotografijah. Tudi to je veselo znamenje za napredek v slov. mlad. slovstvu v vsakem oziru.

Pav. F l e r è.

Veda, dvomesečnik za znanost in literaturo prinaša v 2. let. štev. sledečo vsebino: Vladimir Knaflič: Pozitivna narodnost; dr. Ferdo pl. Šišič: Rijeka i riječko pitanje; dr. Ivan Žmavc: O eksaktnih podlagah svetovnega miru; Ferd. Seidl: Mehanika duševnega delovanja; dr. K. Oswald: Prvi vseslovanski kongres za ozdravljenje družbe. (V Peterburgu 1912.); Kidrič-Ilešič: Recimo dve, tri o slovenskem preporodu; Pregledi in referati — Iz bogate vsebine zanimata učiteljstvo posebno članka F. Seidla in dr. Oswalda, iz pregledov in referatov pa K. O. „Eksperimentalna psihologija v službi praktičnega življenja“ in K. O. „Letošnji kongres za eksperimentalno psihologijo“. V Jož. A. Glonarjevem poročilu: „Slovensko slovstvo“ je dobilo svojo lekcijo tudi ljudskošolsko učiteljstvo, kjer so bojda „najvnetejši pionirji te visoke slovenščine“ (posebno hud je g. pisatelj na pionirje „v kijkljah“) in to je po njegovem tudi vzrok, „zakaj ponekod naše ljudstvo učiteljstva ne mara, če ga že naravnost ne mrzi“. V tej trditvi se je g. Glonar le malo urezal in je prepovršno sodil o mrznji, ki je, kjer je, le umetna in izvira iz vse drugih vzrokov. Če pa so ljudskošolski učitelji pionirji pravilne (ne „visoke“. Osebe, kakor nadučitelj v Cankarjevem Martinu Kačurju s svojim „l-om“ na koncu, so vendarle pretirane karikature) slovenščine, pa težko, če zaslužijo za to grajo od inteligenta in filologa. — List „Vedo“ učiteljstvu toplo priporočamo. —è.

Novosti.

Biblioteka pisateljev sedanje dobe. Pod tem naslovom je pričela knjigotržnica Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani izdajati biblioteko spisov pisateljev sedanje dobe. Prva knjiga te zbirke je pravkar izšla: A. Novčan: „Naša vas“. I. del. Cena 3 K. — V tem prvem delu ciklusa „Naša vas“ je zbral naš pisatelj štirinajst motivov iz našega kmetskega življenja. Idejo knjige pove črtica „Misel“. V pretresljivem „Štefanu“ nahajamo svarilen zgled slabe vzgoje na kmetih. Bolno se nas tudi dojmi „Čevljarski vajenec“. Iz črtice „Nazaj je hodila“ veje pristna naivnost, z ubogim „Vaškim ateistom“ pa imamo resnično sočutje. Humoristični sta povesti „Ženitev“ in pa originalni „Žabji kralj“. Druga živalska povest „Pes“ ugaja vsled somornega naturalizma. Globokoresen in tragičen je „Spokornik Elija“, „v kleti“ pa se utaplja skopuh Mrkonja v lastnem vinu.

Temu prvemu sledita še letos drugi in tretji del. V drugem srečamo „Vaškega Cyrana“, botra Coljo v „Sv. birmi“, starega „Kuka“ in verskolobno „Evico“. Med drugimi črticami je še zanimiv „Šejalec“, pesem v prozi, pomnik slavni Groharjevi sliki, ki mu je knjiga tudi posvečena.

Tretji del pa obsega veliko povest iz vaškega življenja. „Slovensko bratstvo“ snuje študent Ivan Banov po naših krajih in odide razočaran vsled neuspehov v tujino. Mlad je še, morda se vrne . . .

Sherlock Holmes v slovenskem prevodu. V založbi Ig. pl. Kleinmayra & Fed. Bamberga so začele v snopičih izhajati znane in mnogočitane detektivske povesti. Naslov prvega dela je: Sherlock Holmesovi doživljaji, spisal Sin Arthur Conan Doyle, iz angleščine prevel I. M. Celodelo je preračunjeno na približno 30 snopičev. Doslej so izšli trije snopiči.

„Zyonček“ objavlja v 3. svoji številki to-le vsebino: Fran Žgur: Zarje rumene . . . Pesem. Sušec. Vinjeta. Marica Bartol-Nadliškova: Vlad-

kov vrabček. Povest. Fran Žgur: Vitez. Pesem. Potokarjevi otroci. Podoba. Cvetko Gorjančev. Pomladna. Pesem. Andrej Rapè: Umrl je. Povest. Cvetko Gorjančev: Molitev. Pesem. Jos. Vandot: Desetnica. Planinska pripovedka. Ludovik Černež: Dr. Pavel Turner. Življenjepisna črtica s podobo. Kužek se uči branja. Podoba. Fran Košir: O dveh bratih. Narodna pripovedka iz Dravinjske doline. K. Andrejev: Bajki starega hrasta. Cvetko Gorjančev: Voznikova pesem. Cvetko Gorjančev: Pesem o sreči. Ivo Trošt: Muca Sladkosneda. Povest. Fran Žgur: Kdo je zlate volje? Povest. Pouk in zabava: Fran Rojec: Zastavica v podobah. — Rešitev in rešilci. — Godci. — Berač Tomaž. — Kotiček gospoda Doropoljska. Kotičkove risbe.

* * *

„En starček je živel“ za bas solo in moški zbor z uvodnim zborom „En starček je bil, k' je vince rad pil“ za moški zbor s spremljevanjem klavirja priredil Lavoslav Pahor je izšel v založbi Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Cena 1 K 60 vin.

„Veseli bratci“ koračnica, po slovenskih narodnih napitnicah za moški zbor s spremljevanjem klavirja priredil Lavoslav Pahor je izšla v isti založbi in stane 2 K. Zlasti zadnja skladba bo dobrodošla vsem pevskim društvom. Prireditev za mešan zbor, za orkester na lok in pihala in za salonski orkester se dobi za obe deli pri skladatelju v Ljubljani.

„Slov. Šolska Matica“. Tisk publikacij za leto 1911 se je nekoliko zavlekel, dasi so bili vsi rokopisi pravočasno pripravljani. — Odbor izreka vsem poverjenikom zahvalo za trud. — Priprave za počitniški tečaj so v teku. — Za leto 1912 je določil odbor že štiri knjige in sicer izidejo razen Letopisa botanika, ustavoznanstvo in metodika fizike. Rokopisi so že dovršeni razen nekaterih spisov za Letopis. Odbor.

Razgled.

Časopisni vpogled.

Monatshefte für Pädagogik und Schulpolitik, IV. 1. 1.— 3. zvezek.

Isto pot, kakor jo je hodil list tri leta, hodi tudi naprej, v isti obleki in z isto aktualnostjo.

1. zvezek ima to-le vsebino: Sozialkultur und Individualkultur — Sozialpädagogik und Individualpädagogik (prof. dr. Gerhard Budde). Snov ni v naših časih prav nič nova in prav nič novega ni tudi, da se zapostavlja izobrazba individuja izobrazbi mase, vendar pa genijalen individuj ... itd. Vendar pa je pisano prav zanimivo in poglobljajoča ponovitev je čitanje odstavka. — Vorurteile und Erziehung (L. Heine) obravnava predsodke, posebno napačne predsodke, kako naj zro na nje starši in vzgojitelji. — Vom denkfaulen Philister (B. Becker) me spominja tudi na jako zanimivo Černejevo predavanje o mišljenju v šoli. Konec je tale: „Mi ne dovolimo, da se nas krmi z „napačnim“! Celo prav energično zagovarjamo svoje nazore! In pri tem se vidi, kako mislimo o zadevi! In če nam ni kje

kaj jasno, vprašamo! In v šoli? — Bog ve, koliko jih je tako vpraševalo in še noben odlok ni dal o tem odgovora. — Johannes Krause govori o „Das künstlerische Wandschmuckbild in der Schule und seine Betrachtung“ — zadeva, o kateri je govoril že humanizem in renesansa, pa je še danes vedno aktualna in lahko postane še aktualnejša zaradi naše „tehnične dobe.“ — Eine lebensvolle Rechenstunde auf der Mittelstufe (E. Hunde) je vredna, da se jo pregleda — in prav istega je vreden članek v Zeitbilder: Unterhaltungen über Gegenstände des Lebens und des Berufes. — Hinweise und Glossen in Literatur-Bericht zaključujejo zvezek.

2. zvezek. — Die Methode der wissenschaftlichen Pädagogik — prestave iz franc. dr. L. Cellériera pogovorim pri 3. zv., ki prinese konec. — Über Bewegungsstörungen bei angeborener Geistesschwäche dr. med. X. Hennesa je odstavek, ki spada v higijeno pedagogike in pogovarja vzroke duševnega defekta, dalje pojave, ki kažejo, kako se motijo gibanja pri imbecilih in idiotih. V malem obsegu jih našteva z njihovimi znaki in proti koncu tudi navaja sredstva, ki odstranijo ali vsaj lahko omeje abnormalnost pri slaboumnih. Razprava je jako poučna in koristna za učitelja na deželi, ki mu kolikor toliko le pridejo v prakso tudi taki siromaki in jih ne more poslati v posebne razrede in šole. Mal vpogled v to polje pedagogike je vsekakor potreben. — Der Granit je učna slika za višjo stopnjo (W. Wurthe). — Zeitbilder nadaljujejo Unterhaltungen über Gegenstände des Lebens und des Berufes; Hinweise und Glossen imajo čedne skice: Das proletarische Kind; Lehrerbildung po Reins Zeitschr. f. Phil. u. Pädag. in Beurteilung der Mannheimer Schulorganisation auf dem Dresdener Kongresse, teze prof. dr. Deuchlerja iz Tubinga. — Literatur-Bericht zaključuje zvezek. — Ta zvezek ima kot prilogo številko časopisa „Die Schulreform in Osterreich.“

3. štev. Die Methode der wissenschaftlichen Pädagogik je razprava, katere smoter je, dobiti metodo pozitivne znanosti. Z ozirom na to obravnava pisatelj sledeče točke obširneje: 1. Znanstvena pedagogika in njena metoda. — 2. Pojasnitev pojma: vzgoja. — 3. Določitev principa znanstvene pedagogike. — 4. Pojemovna določitev pedagoških dejstev. — 5. Klasifikacija pedagoških dejstev. Temeljito znanstveno, vendar poljudno razumljivo so obravnavane omenjene točke, a vodilo bi predaleč, ko bi hotel govoriti o vseh natančneje, navedem naj le stavek, ki karakterizira obravnavateljevo mišljenje: „Naj bo smoter in pouk karkoli, ostane vedno natančno poznanje dejstev in njih pravilna cenitev neobhodno potreben temelj vsake inteligentne prakse in vsakega napredka v vzgoji.“ — Grundsätze und Wege zur Feststellung geistiger Defekte bei Schulkindern potrjuje že kar od kraja gorenje moje mnenje o učiteljevi potrebi poznavanja teh defektov in deloma tudi pota za njih odpravo. Razpravo bi jaz imenoval praktično psihično nadaljevanje higijensko-pedagoškega v 2. štev. — Über die Verwendung von Mikroskop und Lupe im naturkundlichen Unterricht der Volksschule (G. Stroede) pogovarja zadevo, ki jo evropska celina menda vsepovsod premalo upošteva. Spisi, ki pripovedujejo o angleških, in zlasti ameriških šolah, nam vedo povedati o praktični misli o mikroskopu v šolah. — Ein Weg zur wissenschaftlichen Pädagogik v Zeitbilder je klic urednika, ki so mu ga izzvale razmere v nesaniranju gmotnih učiteljskih razmer in razna pota, ki jih je nastopalo učiteljstvo, da izrazi svojo nevoljo nad ljudskimi zastopniki. — Hinweise und Glossen (Politische Pädagogik in Die Gesundheitsverhältnisse der Volksschüler) zaključujejo to številko Pav. Flerè.

Pedagoški paberki.

—1. Uporaba levice. V Vratislavi pišejo učenci od začetka šolskega leta z levo in desno roko. V Monakovem so zdravniki to odklonili. — V Berlinu je dr. M. Schäfer pre-

iskal 17.074 otrok. Našel je 692 levičnikov (dečkov 4·06⁰/₀, deklic 2·98⁰/₀), zmožnih uporabljati obe roki enako spretno 37 (0·28⁰/₀ in 0·15⁰/₀), desničnikov 16.345 (94·59⁰/₀ in 96·86⁰/₀).

—1. **Razredi za nadarjene učence.** Z neke strani se je predlagala ustanovitev razredov za posebno nadarjene učence srednje velikih in velikih mest, po vzoru, kakor obstoje razredi za slabo nadarjene učence. — P. Hoche odklanja v Schl. Schulz. ta predlog iz vzgojnih vzrokov. Posebno nadarjeni učenci so kvas v šoli, ki spodbujajo k delu ves razred. Učenci v razredih za nadarjene bi se lahko navzeli napuha: razvili bi se v slabe značaje. Tudi bi se ne naučili točnosti in vztrajnosti. Razen tega se moramo ozirati tudi na dejstvo, da niso vsi učenci enako nadarjeni; eden se odlikuje v matematiki, drugi v jeziku, tretji v prirodnih znanostih itd. Splošno nadarjenih učencev pa je sploh malo, kar dokazuje n. pr. dejstvo, da je po učiliščih z mnogimi predmeti prav malo odličnjakov. Tudi bi uvedba veliki večini učencev, namreč vsem onim, ki stanujejo po manjših krajih, bila povsem nedostopna.

—1. **Proti koedukaciji** izrekli so se po dveurnem posvetovanju ravnatelj centralnega šolskega distrikta v Londonu. Kot razloge proti skupnemu poučevanju so naveli, da je dečkom treba povsem druge vzgoje, nego deklicam. Z mešanim poukom so hoteli spodbujati dečke, ki naj bi bili marljivi kakor deklice: nasprotno se je doseglo: deklice so postale nemarne in so tako zadrževale tudi dečke. Za deklice tudi niso znanosti takega pomena kakor za dečke. Posebno matematika in geometrija sta za dečke zelo važni, ali skupni pouk jim v teh predmetih onemogočuje pravi napredek.

—1. **Poprava jezikovnih napak na najnižji stopnji** naj se po I. Krogmannu ne vrši pedantno. Posebno pri pripovedovanju naj se ne moti otroka, ker izgubi inace vse veselje, pa tudi se ga popolnoma zmoti. Kdor misli, da mora popravljati i najmanjši pogršek, naj pomisli, da popravljanje napak ni edino sredstvo jezikovnega pouka. Tu so še: temeljit, istinit nazorni predmetni pouk, vzoren jezik učiteljev, čitanka, čitanje v razredu in doma.

—1. **Medsebojna polemika učiteljev** v stanovskih in drugih listih ni vesel pojav v organizovani družini. Za malenkosti, nevredne in nedostojne javnega prerekanja, se večsi učitelji razburijo in potem uporabljajo v tem boju prav mizerne, naravnost bedaste stvari. Javnost navadno to malo briga in pameten človek tega niti ne čita. Ali svet je poln škodoželjnih in škandalov željnih ljudi, kateri se potem okoristijo z žalostnim pojavom na svoj način: „Glejte jih, takšni so!“ — Zato bi bilo pač dobro, ko bi se umazano perilo pralo v privatni pralnici in pred javnim forumom. Pametni listi pa naj bi razna „Poslana“ itd. takšnih neprevidnih petelinčkov odklanjali.

—1. **Nevarnost, da trešči** je, kakor znano, pri šolah z mnogimi otroci večja nego pri drugih poslopih. Statistika je dognala, da so treski v šolske zgradbe mnogo številnejši nego v privatna poslopja. Zato svetuje „Češká Škola“, naj učitelj spusti otroke pred nevihto domov. Tudi treba bliskovode po šolah večkrat pregledati.

—1. **O učenju tujih jezikov** pravi list „Langues Étrangères“, da se morajo mišice obraza, jezika in goltanca popolnoma drugače uporabljati pri govoru drugega, ne materinskega jezika in da je zato treba, da se učenec v tem čisto natančno uri. Tudi uho se mora privaditi novemu glasu. Zato je treba, da učitelj z učenci mnogo v tujem jeziku govori. Najbolje je seveda, če se učenec poda v deželo, kjer se dotični jezik govori. — Imena predmetov naučimo otroke po slikah. Tudi fonograf že igra pri pouku jezikov važno vlogo.

—1. **Literatura za mladino.** Dr. Elie Pecaute obžaluje v „Revue du Sud-Ouest“, da se slavni pisatelji tako malo zanimajo za vzgojno in mladinsko literaturo. In vendar so otroci najbolj hvaležni bralci, ki čitajo z vso dušo in celim srcem. Nedostatek dobrih

spisov za mladino občutijo vsi narodi. Zato bi pač veliki pisci morali seči v take kroge, in obdelati snov na tak način, da bo spis čitala mladina lahko ravnotako kakor odrasli.

Šolske in učiteljske vesti.

—1. **Šestdesetletnica zaslužnega pedagoga.** Dne 16. marca t. l. je praznoval svojo šestdesetletnico najzaslužnejši češki pedagog na Moravskem, Josip Ulehla, ravnatelj meščanske šole, pisatelj „Pedagoških Listov“, ki so v prevodu deloma znani tudi „Popotnikovim“ čitateljem, in mnogih drugih prav znamenitih del. Moravsko učiteljstvo vidi v njem svojega duševnega očeta in je njegov šestdeseti rojstni dan praznovalo na najslavnejši način. Želimo velikemu učitelju prav iz srca, da bi mu bilo podeljeno zavzemati še dolgo vrsto let svojo stolico učitelja moravskih učiteljev! K. Pr.

× **Štajerski deželni odbor in učiteljske konference.** Z ozirom na slabo stanje deželnih financ je štajerski deželni odbor pozval deželni šolski svet, naj bi se okr. učit. konference začasno odpravile. Ker pa § 45. drž. šol. zakona zahteva letno vsaj eno uradno učiteljsko konferenco, je predložil dež. šol. svet dotični dopis dež. odbora naučnemu ministrstvu. Kaj bo ukrenilo ministrstvo, poročamo svoječasno.

× **Zobovje šolskih otrok.** Na stroške mariborske mestne občine je preiskal zobozdravnik dr. Albinger zobovje vseh šoloobveznih mestnih otrok. Preiskanih je bilo 2914 otrok. Zdrave zobe jih je imelo samo 37, to je 1·27⁰/_o. Od 100 mariborskih šolarjev jih je torej 99 bolnih na zobeh. Skupna vsota bolnih zob in korenin znaša 24.158; na vsakega otroka odpade torej povprečno 8 bolnih zob ali korenin. Vrhtega je našel zdravnik pri 548 otrocih, da so še imeli ali komaj prestali angleško bolezen. Plombiranih ali umetnih zob je bilo samo 475. Rezultat se mora torej imenovati jako slab.

—1. **Vadniški učitelji.** Češki deželni šolski svet je podprl zahtevo vadniških učiteljev, da se jim podeli pri pomaknjenju v 9. razred naslov „glavni učitelj“, pri onem v 8. razred pa naslov „profesor“. Razentega se bo pri imenovanju glavnih učiteljev, okr. šolskih nadzornikov in članov izpitnega poverjenstva posebno priporočalo vadniške učitelje.

—1. **Želje čeških matičnih učiteljev.** Učitelji češkega šolskega društva zahtevajo: 1. Inšpekcije se ne smejo več vršiti po učiteljih, ki so v odboru Matice, ampak naj se ustanovi mesto šolskega referenta, ki se podeli posebno sposobnim društvenim učiteljem; ta referent naj bi opravljal vse šolske posle, nadziral šole in dajal učiteljem potrebne nasvete, razentega bi tudi vodil disciplinarne preiskave. 2. Popravljeni statut sve-tovalstva, statut kuratorija za penzijski fond in disciplinarni red naj se uvrste v pravila Matice; o teh ustanovah se ima vsako leto poročati na občnem zboru. 3. Gmotne in pravne razmere odreja po predlogih svetovalstva občni zbor; pričakuje se pa, da se gmotne razmere uredi v najkrajšem času. — Stroški za vzdrževanje društvenih šol rastejo od dne do dne. Bogata češka zemlja pa plačuje s svojimi dohodki nepotrebne nemške šole v Trstu, Opatiji, Dubrovniku itd.

—1. **Kulturno delo učiteljstva** se ne more nikdar dovolj oceniti. In vendar vsi ti kulturonošci do malih izjem gladujejo, žive v večnih skrbih za vzdrževanje obitelji in pred časom podlegajo velikemu naporu. — Sedaj grozijo učitelji povsod, da prenehajo z izvenšolskim prosvetnim delom, ako se ne ugodí njihovi zahtevi po človeški eksistenci. Glad ni pravo sredstvo za pospeševanje rasti idealov.

—1. **Znižane vozne cene** so dovolili učiteljem na pruskih železnicah, če potujejo v naučne svrhe. Ker za Prusijo pride Avstrija, se nadejamo, da bo tudi avstrijsko učiteljstvo kmalu potovalo bolj po ceni. (?)

—1. **Pferdnost „kulturnega“ naroda.** Ogrski minister pouka je pred kratkim od-slovil iz službe 148 učiteljev, ker niso imeli pri pouku madžarskega jezika dovolj lepih

uspehov. To je za učitelje in njih rodbine grozna katastrofa. Po narodnosti je bilo odpuščenih 23 banatskih Švabov, 47 Srbov, 72 Rumunov, 5 Sasov in 1 Slovak. Pokarani so bili in prikrajšani na dohodkih: 6 Švabov, 10 Srbov, 20 Rumunov in 3 Sasi. Rumuni napredujejo po vsej črti. Ministrsko izvestje toži: „Žalosten je pojav, da učitelji s čisto madžarskim imenom, kakor Pap, Vacz, Magyar itd. ne znejo niti besedice ogrski in se izdajajo kot Rumuni.“ — Dva učitelja sta bila zaradi „narodnega izdajstva“ pri pouku sodno kaznovana. — Ali je še kaj takšnih barbarskih činov v sodobnem pedagoškem svetu?“

—1. **Skrb ogrskih učiteljev za obolele tovariše.** V Budimpešti so osnovali društvo, ki pod predsedstvom vseučilišnega profesorja dr. Arpada Bokaya skrbi za bolne in bolehnne učitelje. Bolnim učiteljem preskrbi društvo brezplačno lečenje, bolehnim pa primerne kolonije za počitek. Društvo je že začelo delovati in živo agitira, da pridobi kar največ članov in nabere znaten fond, da bi moglo že koncem šolskega leta podpirati najbolj potrebne člane. Učitelji prispevajo samo dve kroni na leto, ali društvo pričakuje od njih druge dejanske pomoči, zlasti si želi nabiranja članov v drugih slojih, nabiranja prostovoljnih prispevkov, prirejanje zabav, čijih dobiček bi šel v društveno blagajno, predavanj itd. Člani utemeljitelji prispevajo 100 K enkrat za vselej, podporni člani pa vsaj po 5 K na leto. — Kakor je videti, učiteljska samopomoč še ni prestala v svojem razvoju.

—1. **Ustanovitev gozdnih šol v Hamburgu.** Šolski sinod prosil je višjo šolsko oblast v Hamburgu, naj poskrbi za ustanovo gozdnih šol po vzoru one, ki se je ustanovila leta 1904 v Charlottenburgu. Zakaj tudi v Hamburgu se čuti živa potreba takšnih šol: od 108.189 šolskih otrok leta 1910/11 je bilo po poročilih šolskega zdravnika slabokrvnih 3233, škrofuloznih 2249, tuberkuloznih 2159 in bolnih na srcu 511. Mnogo bode stalo, ali začetek je nujno potreben.

—1. **Kolonija moravskih učiteljev na Rabu** lepo uspeva, zato hočejo stavbe razširiti. Učitelji plačujejo na dan 5 K, drugi po 7 K. Kdor bi hotel tja, mora poslati ravnateljici M. Lázinkovi prijavo z 20 K.

Srednje in višješolski vestnik.

× **Počitnice na srednjih šolah, dekliških licejih, učiteljiščih, komercialnih in navtičnih šolah.** Naučni minister je definitivno določil dobo počitnic. Glavne počitnice naj trajajo od 16. julija do 15. septembra. Izjeme veljajo le za Bolcan in Meran, kjer naj trajajo počitnice od 9. julija do 3. septembra, v Tridentu in Roveretu od 1. avgusta do 30. septembra, v Galiciji od 1. julija do 31. avgusta. Poučevalo se pa ne bo že zadnjih deset dni nič, tako, da se začno počitnice pravzaprav že 6. julija. Božične počitnice trajajo od 24. decembra do vštévši 2. januarja, velikonočne od srede pred Veliko nočjo do vštévši torca po veliki nedelji. Prvi semester se konča v soboto pred 16. februarjem. Sledeči ponedeljek in torek sta prosta pouka. Ostali počitniški dnevi ostanejo neizpremenjeni.

—1. **Liga proti izposojevanju knjig.** Da so stare knjige nevarni bacilonosci, je znana stvar. Le pomislimo, koliko knjig prečita okrevajoči bolnik. Zato se po „Eclairu“ pripravlja na Francoskem liga proti izposojevanju knjig, ki naj bi pazila, da ne pride nemoralno čtivo med narod, pa tudi s higijenske strani bi skrbela za desinfekcijo izposojenih knjig. „Matin“ priporoča „Ligi“, naj se zanima tudi za šolske knjižnice.

—1. **Reforma učiteljišč na Saškem.** Saška vlada je sestavila zakonsko predlogo, ki hoče učiteljske seminare razširiti na sedem let in razširiti učni načrt za en živ jezik in za deško ročno delo. Načrt hoče novo, sedmo leto, priključiti spodaj, tako, da bi vstopili učenci s 13. leti. Saški učitelji pa hočejo, da se sedmo leto priključi zgoraj. Ob-

enem zahtevajo kategorično, da se učiteljem odpro vrata univerze, naglašajoč, da se naj ne brani nikomur, učiti se in se žrtvovati za dobro šolo.

—1. **Delavske gimnazije na Ogrskem.** V večjih ogrskih mestih se ustanovljajo že nekoliko let delavske gimnazije, katerim je namen vzgajati in naobraževati najširje ljudske sloje. Pouk traja tri leta. Lani je vlada v ta namen izdala 38.156 K državne podpore. Ena učna ura je stala 4 K 7 h.

—1. **Reforma vzgoje učiteljev** postaja vedno bolj pereče vprašanje. Pedagogika se je v zadnjih desetletjih tako razvila, da tudi zagrizeni sovražniki šole ne morejo odreči resnemu delu svojega priznanja. V tem priznanju pa je tudi pristajanje na zahtevo po reformi vzgoje učiteljev. Da sedanji zavodi ne morejo več zadoščati, to se vobče priznava. — Ampak način, kako hočejo nazadnjaki rešiti problem, jim ni na čast. Lepo po tihem hočejo v pripravnice uvesti snov prvega letnika in četrti letnik porabiti za poglobljenje v pedagogiko. — S takšno reformo učiteljstvo ne more in ne sme biti zadovoljno. To bi značilo samo zmanjšanje občne izobrazbe v korist pedagogike. Ako se ima učiteljišče kot tako reformirati, potem se sme govoriti samo o razširjenju zavoda na zgoraj, priključenjem vsaj dveh pedagoških letnikov, z razširjenjem učne tvarine, zlasti iz jezika in matematike. Obenem se mora zahtevati za vstop v učiteljišče nižja srednja šola ali četrti razred meščanske šole, ali vsaj dva pripravna razreda, čijih učni smoter mora popolnoma odgovarjati učnim ciljem pravkar imenovanih šol. — Pisec teh vrst pa ima sledečo reformo učiteljišč na umu: osemletno srednjo šolo, nov tip, s posebnim naglašanjem jezikov (brez starih jezikov), prirodnih znanosti in matematiko. Glede spretnosti zavzema risanje važno mesto. Glasba se poučuje kot prost predmet. — Izpričevalo, ki ga prejmejo učenci osmega razreda, je usposobljenje za vstop v dveletno pedagoško akademijo in v univerzo. Pedagoške akademije seznanjajo učence s pedagogiko, v teoriji in praksi in se ustanovijo v glavnih mestih dežel. Kjer je vsaj ena četrtna minoritetnega prebivalstva, ustanovi se tudi za to narodnost akademija v kulturnem središču te narodnosti. Akademija vzgaja učitelje za ljudske in meščanske šole. Za gori omenjene srednje šole treba posebnih izpitov ali pa univerzo kakor za vse druge srednje šole. — Morda se vrnemo na to vprašanje v posebnem članku.

Inostransko šolstvo.

—1. **Ruska šola na prostem** se je lani ustanovila v Moskvi po angleškem vzoru po prizadevanju učiteljev, ki so bili leta 1910 v Londonu. Šola dobro napreduje.

—1. **Šolstvo v nemških kolonijah.** Za evropsko mladino je v nemških naselbinah 20 šol s 729 učenci, izmed katerih je 18 šol s 670 učenci državnih. Vlada vzdržuje v južnozahodni Afriki 12 šol s 377 učenci, v vzhodni Afriki 3 šole za 43 učencev, na Samoi 1 šolo s 113 učenci, v Kiaotschau 2 šoli s 138 učenci. Število šol za avtohtone je mnogo večje. Za nje skrbe misijonarji. Vseh skupaj je 2588 s 116.376 učenci. Samo 96 šol s 5426 učenci je državnih, vse druge vzdržujejo misijoni. Več nego 95% avtohtonov hodi v šolo. Protestanti so ustanovili čez 1582 šol, ki štejejo 67.212 učencev; katoliških šol je 880 s 43.768 učencev.

—1. **Največja univerza na svetu** je v Kairi. Ima 9000 dijakov, samih mohamedancev in 200 učiteljev in profesorjev.

—1. **Šolstvo na Portugalskem.** Ob času monarhistične vlade je bilo šolstvo povsem zanemarjeno. Dohodki so jedva zadoščali za vzdrževanje kraljevske obitelji. Sedanja republikanska vlada si je postavila smoter, dvigniti šolstvo na ono stališče, katero zavzema pri najkulturnejših narodih. Najprej prideta na vrsto šolska obveznost in uredba šol. Analfabetov je na Portugalskem 78%.

—1. **Električno kurjena šola** se nahaja v Schulou v Spodnjem Engadinu, kjer je na razpolago vodna sila od 150 konjskih sil. Seveda je tudi vsa šola električno razsvetljena.

—1. **Učiteljska beda na Angleškem.** Mladi, jedva izpitani učitelji žive na Angleškem v veliki bedi, zato so si ustanovili podporno društvo. Takšnih učiteljev je v angleških provincah 4000 do 5000, v Londonu samem pa nemara 1000. Učitelji ne morejo dobiti mest, ker angleški zakon dovoljuje poučevanje tudi osebam brez učiteljske sposobnosti. Takšnih neusposobljenih neučiteljev je na Angleškem 20.000. V Londonu je 2000 razredov, vsak ima po 60 učencev; v provinci pa poučuje eden učitelj po 120 učencev. Zato so pa primorani učitelji večkrat seči po drugem poslu, ki se ne strinja vselej z učiteljsko zavestjo in častjo. Učiteljica, ki je služila 23 let, izgubila je mesto. Napisala je 351 prošenj — zaman. Sedaj služi kot vzgojiteljica z 8 K na teden. Nekateri učitelji dobivajo samo 300 K na leto; pomagajo si z ročnim delom.

—1. **Iz ameriške in avstralske šole.** V državi Missouri je vaška šola, ki je spojena telefonsko z vsemi hišami, iz katerih hodijo učenci v šolo. Farmerji imajo namreč lastno telefonsko mrežo, za katero plačujejo na mesec en dolar, ali na koncu leta dobivajo od čistega dobička dividendo. — Vlada v Queenslandu v Avstraliji je darovala za izredne slušatelje vseučilišča 2500 L, ki bodo pohajali večerne tečaje.

—1. **Razpisane naloge.** Angleško društvo „League of the Empire“ razpisuje vsako leto dve nagradi za najboljšo nalogo, ki jo izvršijo učenci angleških srednjih in ljudskih šol po danem naslovu. Nalogi za l. 1912. sta: a) Angleške naselbine v stari in novi dobi, njih razvoj in razmerje k materi državi (ne čez 2000 besed), za srednje šole: b) Opiši predmete, ki jih vidiš blizu svojega bivališča na prehodu (ne čez 1000 besed, za ljudske šole).

—1. **Šola za matere.** Praktični Angleži pridali so institucijam za vzgojo naroda novo, ki bo gotovo mnogo koristila. Ustanovili so šolo za matere in gospodinje, ki se bo odprla, ko se preskrbi potrební kapital. Doslej je na razpolago dva milijona kron. Šola bo urejena s „Kings Kollege for Women“ v Londonu. Pripravljala bo mladenke na zakon in gospodinjstvo. Tako se nadejajo Angleži, da se bo znižal odstotek smrti dojenčkov in sploh prispevalo k zdravemu, higijenskemu življenju gotovih slojev. Učni načrt je že skoro izgotovljen. Za sedaj se namerava postaviti velik internat za studentke z imenom „internat kraljice Marije“. Stavba bo stala 400.000 in toliko tudi oprava.

—1. **Nadzornice.** V Nebraski v S. A. je 7157 šol, v katerih poučuje 11.099 učiteljic. Njih plača znaša povprečno 273 K na mesec. Za šolo sposobnih otrok je 376.477, vpisanih je samo 278.936; skoro 100.000 otrok ne hodi v šolo. Dnevno se poučuje povprečno 192.454 otrok. Tako torej izgleda toliko hvaljena ameriška šola, vsaj ona v Nebraski. — Zanimiva je vest o nadzorstvu. Nebraska ima 96 okrajev, a v 44 nadzorujejo — žene. Mesto nadzornika se namreč odda po prosti volitvi. Nekatero nadzornice so izvoljene v drugič (31), tretjič (9) in četrtič (1). Njih plača je različna — dve prejemata 1800 dolarjev, dve po 1600 dol., osem po 1400 dol., petnajst po 1300 dol., ostale pa vsak dan po 5 dol. V uradu drž. šol. nadzornika nadvladajo žene. Učiteljic je namreč v državi šestkrat toliko kakor učiteljev. Te razmere pa se bodo kmalu izpremenile, ker je zadnji državni zbor sklenil, da se plača učiteljem in nadzornikom znatno poviša.

Mala poročila.

× **Meščansko šolski tečaj 1912/13.** Glasom odloka štajerskega dež. šol. sveta z dne 4. t. m., št. 3⁴³⁰/₃ je c. kr. ministarstvo za uk in bogočastje z odlokom z dne 12. marca t. l. št. 3569, dovolilo, da se bo vršil l. 1912/13 na c. kr. učiteljišču v Mariboru celoletni meščanski tečaj za nastopne predmete: pedagogiko, nemščino, slovenščino, zemljepisje, matematiko, zoologijo in botaniko, kemijo in mineralogijo, prostoročno risanje, geometrijsko risanje, prirodoslovje, somatologijo in šolsko higijeno.

Kdor se hoče tečaja udeležiti, naj se prijavi potom pristojnega okrajnega šolskega sveta najkasneje do konca julija t. l. pri ravnateljstvu c. kr. učiteljskega v Mariboru. Oni, ki potrebujejo za udeležbo dopusta, naj si ga oskrbe o pravem času, tako, da bodo svojemu oglasu že lahko priložili dovoljenje dopusta.

× **Učiteljski tečaj „Slovenske Šolske Matice“.** Do velike noči se je javilo 32 udeležencev, izmed katerih je poslalo naslednjih 25 prispevek po 20 K: Janko Toman, nadu., Moravče; Sabadin Iva, u., Sv. Ivan-Trst; Šentjure Ferd., u., Sromlje; Bole Viktorija, u., Sv. Ivan-Trst; Rajko Novak, u., Idrija; Orel Rihard, nadu., Šmarje-Goriško; Strauß Marija, u., Zameško pri Raki; Mehle Marija, u., Ljubljana; Novak Francka, u., Ledine pri Litiji; Praprotnik Edvard, nad., Miren pri Gorici; Garvas Janko, nadu., Kormin, Goriško; Gričar Viktor, u., Ribnica; Žitko Matej, u., Sodražica; Čok Irma, u., Katinara pri Trstu; Soršak Angela, u., Sp. Šiška; Medic Lina, u., Ljubljana; Klančič Milka, u., Podgora pri Gorici; Pipan Tereza, u., Ročinj, Goriško; Klemenčič Karolina, u., Toplice pri Straži; Orel Angela, u., Zgonik pri Proseku; Hergouth Jožef, u., Skorno-Novi Klošter pri Šoštanju; Lampe Ivanka, u., Predoslje pri Kranju; Urbančič Alojzij, nadu., Vogrsko pri Gorici; Vilhar Slavica, u., Miren pri Gorici; Senica Robert, u. Sv. Jurij ob Tab.

Da se tečaj zamore vršiti, je treba še vsaj 25 prijav. Zadnji termin, do katerega se sprejemajo prijave, je 26. majnik, kajti o binkoštih se mora storiti definitivni sklep glede tečaja. Ako se oglasi več udeležencev nego 45 do 50, potem se koacem tečaja razdeli prebitek med udeležence po enakih delih. Odbor S. Š. M.

× **Karl May**, znani pisatelj neštevilnih potovalnih povesti, je 30. marca t. l. 70 let star umrl.

× **Odbor društva „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“** naznanja: Član gospod nadučitelj Karl Stark — Gradec, je dne 26. marca l. l. umrl. (99. smrtni slučaj, prvi v tem letu.) Glasom § 3. a društvenih pravil je treba tekom enega meseca plačati posmrtni donesek 2 K.

SUKNO

in modno blago za gospode in dame
priporoča izvozna hiša
Prokop Skorkovsky in sin
— v Humpolcu, Češko. —

ZEFIRE

Vzorci na zahtevo franko. Jako zmerne cene.
Na željo damo tukaj izgotoviti gospodsko obleko.

DUNAJ III. Hauptstraße 95

Projekcijski aparati

solidno in stvarno izdelani za šole, društva in obitelji.
Serije projekcijskih slik po ceni. :: Serije na posodo.

Fotografski aparati

Sušilne plošče lastnega izdelka.

Glavni seznam vseh fotografskih potrebščin na zahtevanje
brezplačno in brez poštnih stroškov! Iztotako specialni
projekcijski katalog

Razpis daril za učitelje! K 3800. Zahtevajte prospekt!

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in
stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta
1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v
Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju
M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) števil. 6

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

V Ljubljani, dne 15. maja 1912.

V s e b i n a :

1. <i>K. Svoboda</i> : Tehnične in estetične zahteve do mladinskih spisov	129
2. <i>Pav. Flerč</i> : Moralno-pedagoški poizkusi in uspehi (Dalje)	131
3. <i>F. V.</i> : Ali še razumemo otroke?	137
4. <i>Josip Wester</i> : Reformni srednješolski zavodi in naši odnošaji	138
5. <i>Jan. Koprivnik</i> : Metači in brizgarji med živalmi (Konec)	145
7. Književno poročilo	
Ocene	147
Novosti	152
9. Razgled.	
Časopisni vpogled	152
Šolske in učiteljske vesti	154
Srednje in višješolski vestnik	156
Šolstvo na slovanskem jugu	157
Inostransko šolstvo	158
Razne vesti	159
Mala poročila	160

